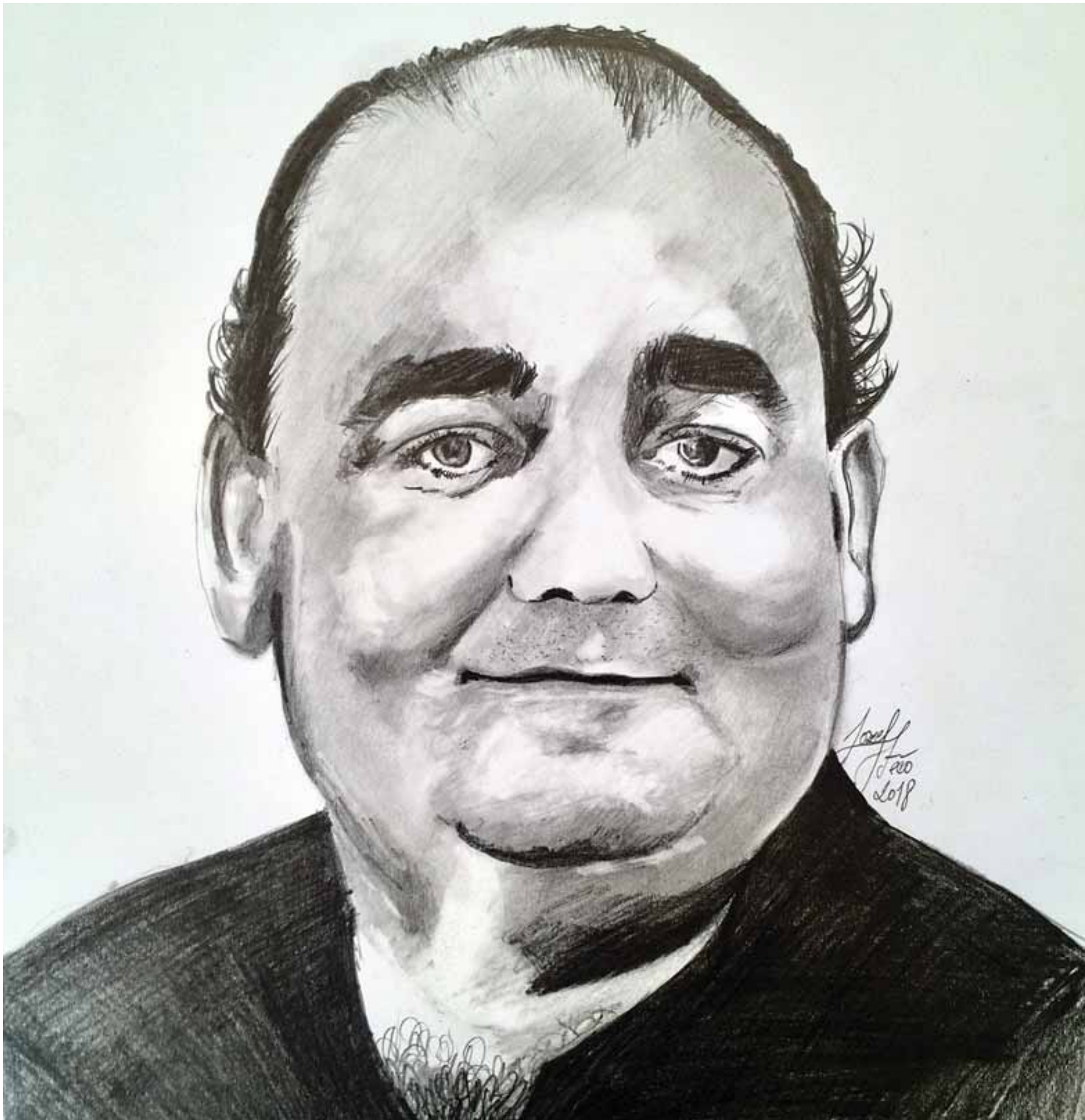

Ilustrácia: J. Fečo

Ocenený(i)

Ďalšiu tvár na obálke novín predstavovať netreba. Braňo Oláh v kresbe Jozefa Feča. Novinár a spisovateľ. Autor historického románu Zabudnuté kráľovstvo, ktorý sme s jeho súhlasom mohli na stránkach novín zverejniť, aby mali čitatelia možnosť preniesť sa tak trochu do histórie.

Koncom roka 2017 získal ocenenie Roma Spirit v kategórii Médiá. „Laureáti sú svojím životným príbehom, aktivitami a konkrétnymi činmi jasným signálom vyslaným aj majo-

ritnej verejnosti, že Rómovia sú na základe svojej osobnej snahy, motivácie a nasadenia inšpiratívnym vzorom pre svojich rómskych aj nerómskych súčasníkov,“ uviedla Magdaléna Rothová, riaditeľka Asociácie pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu.

Deviaty ročník prestížneho oceňovania aktivít a činov zlepšujúcich postavenie a život Rómov na Slovensku Roma Spirit 2017 už pozná svojich laureátov. Laureáti v kategóriách Mimovládna organizácia, Obec a mesto, Spoločnosť a zamestnávateľ, Médiá, Osobnosť, Kultúra a Čin roka si bronzové sochy prevzali na slávnostnom

galavečere, ktorý sa konal v nedeľu 26. novembra 2017 v Divadle Aréna.

Laureátmi 9. ročníka Roma Spirit sú:

Kategória Mimovládna organizácia:
Ďakujem – „Palikerav“

Ocenenie za podporu rómskych študentov a ich realizáciu knižného klubu, besied a videorecenzii, prostredníctvom ktorých búrajú predsudky a svojím inovatívnym spôsobom motivujú k vzdelávaniu.

Kategória Obec a mesto: Ulič

Ocenenie za dlhodobú, detailne premyslenú a na prax s rómskou komunitou

zamieranú prácu, ktorej výsledkom je zníženie socioekonomických rozdielov medzi Rómami a majoritným obyvateľstvom.

Kategória Spoločnosť a zamestnávateľ: Stredisko odbornej prípravy Operačného strediska záchranej zdravotnej služby Slovenskej republiky

Ocenenie za viac ako 10-ročnú spoluprácu na projekte Zdravé komunity, za profesionálny a ľudský prístup pri tvorbe a realizácii vzdelávania asistentov osvetly zdravia v poskytovaní prvej pomoci a neodkladnej zdravotnej starostlivosti.

Riaditeľ Fondu na podporu kultúry národnostných menšín vymenoval členov odborných rád

Volby sa uskutočnili v priestoroch Fondu na podporu kultúry národnostných menšín, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, Tanečného divadla Ifjú Szivek a Starej Tržnice. Jedenásť národnostných menšín sa rozhodlo pre zriadenie jednej odbornej rady, ktorá bude posudzovať projekty ďalšie dva roky. Rómska a maďarská národnostná menšina si odsúhlasili tri odborné rady posudzujúce tri rôzne prioritné oblasti.

Odborné rady, ktoré vznikli na základe výsledkov voľieb a návrhu riaditeľa volia členov správnej rady. Odborná rada interkultúrneho dialógu a porozumenia je jediná, ktorej členov vymenoval riaditeľ Norbert Molnár bez návrhu organizácií národnostných menšín.

Zoznam členov odborných rád:

Odborná rada pre rómsku národnostnú menšinu pre prioritnú oblasť a)

- Dušan Váradi,
- Ladislav Richter,
- Jana Luptáková,
- Zita Gazsová,
- Marta Richterová.

Odborná rada pre rómsku národnostnú menšinu pre prioritnú oblasť b)

- Ján Konček,
- Agnesa Vozárová,
- Viktor Teru,
- Agnesa Horváthová,
- Ján Paprčka.

Odborná rada pre rómsku národnostnú menšinu pre prioritnú oblasť c)

- Erika Bartošová,
- Marián Balog,
- Jozef Pišta,
- Ernest Lakatoš,
- Milan Nemček.

Odborná rada interkultúrneho dialógu a porozumenia

- Július Barczy,
- Lucia Molnár Satinská,
- Ilona Németh,
- Laco Oravec,
- Andrej Werner.

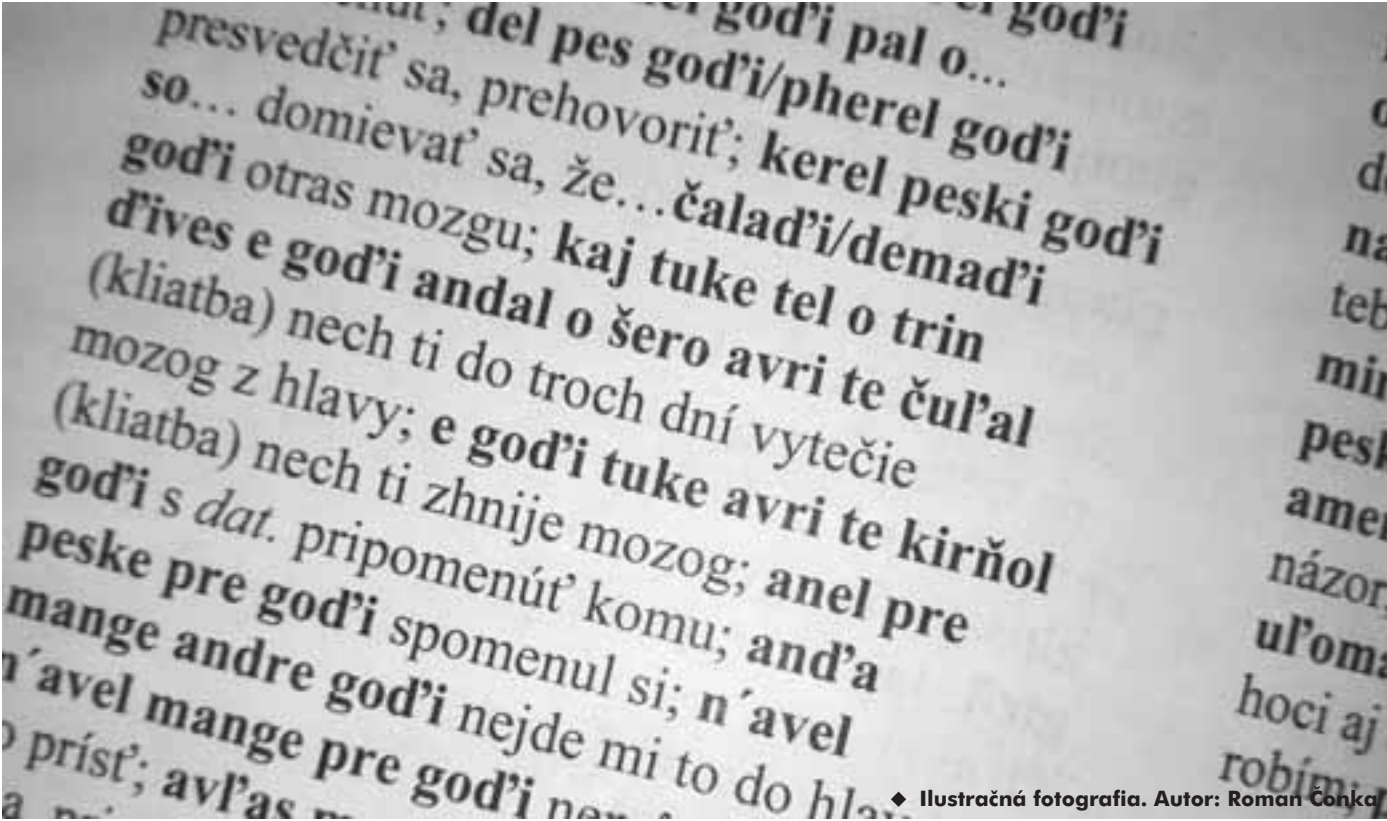
Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny si s pietou pripomenul Pamätný deň rómskeho holokaustu

Najsmutnejšou kapitolou histórie Rómov v Európe je nepochybne obdobie druhej svetovej vojny. Na rasovom princípe boli vtedy perzekvované státisíce Rómov. Pamätný deň rómskeho holokaustu, ktorý si 2. augusta pripomíname, je odkazom na likvidáciu najväčšieho rómskeho koncentračného tábora v Osvienčime Brezinke. Počas jeho existencie bolo v tábore internovaných asi 21 000 európskych Rómov. Tábor bol zlikvidovaný v noci z 2. na 3. augusta 1944, kedy jeho poslední obyvatelia – 2 897 rómskych mužov, žien, starcov a detí – zahynuli v plynových komorách.

Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny László Bukovszky pri tejto príležitosti upozorňuje na potrebu neustáleho pripomínania príkorí a hrôz spáchaných na rómskej národnostnej menšine počas druhej svetovej vojny a šírenia informácií o nich predovšet-

str. 3 >>>

Quo vadis rómsky jazyk?

V poslednom desaťročí sa 5. november pripomína ako Medzinárodný deň rómskeho jazyka. Pamätný deň sa viaže k deklarácii, ktorú podpísali účastníci medzinárodnej konferencie lingvistov, pedagógov, žurnalistov a lídrov rómskych organizácií z pätnástich štátov Európy. Konferencia sa konala v Záhrebe 3. – 5. novembra 2009. Iniciátorom deklarácie bolo chorvátske združenie Kali Sara a jej predsedá Veljko Kajtazi, autor prvého rómsko-chorvátskeho a chorvátsko-rómskeho slovníka.

Pamätný deň je vždy priestorom pripomínať zmysel a význam jeho podstaty. Tak je tomu aj pri rómskom jazyku, aj keď je dôležité uviesť, že názor na jeho používanie na Slovensku, ale vlastne v celej Európe, nie je jednoznačný. Isté je, že pre väčšinu Rómov žijúcich na Slovensku je rómčina, resp. jej dialekty, materinským jazykom. Slovenčina, a v južných územiach aj maďarčina, sú druhým jazykom, pričom však ide opäť o rôzne dialekty, ktoré sa používajú v neformálnej komunikácii.

Rómsky jazyk má aj spisovnú štandardizovanú a kodifikovanú formu. Prepracovaná je gramatika, existujú prekladové slovníky, vychádza pôvodná literatúra, vrátane poézie. Hovorová rómčina sa nie vždy zhoduje so spisovnou normou, rovnako ako tomu bolo na začiatku 20. storočia medzi slovenskými nárečiami a spisovným slovenským jazykom.

Isté je, že ak chceme, aby rómske deti prichádzajúce z rómskeho jazykového prostredia lepšie uspeli v škole, potrebujeme, aby školy dokázali vytvárať preklenovací priestor s využívaním rómskeho jazyka ako pomocného jazyka. Riešením sú v tomto smere asistenti učiteľa, ktorí ovládajú miestny dialekt a sú schopní vytvárať mosty medzi domácim, prirodzeným prostredím a oficiálnym prostredím školy. Sú lokality, kde sa to darí, ale aj tie, kde tomuto aspektu nevenujú dostatočnú pozornosť.

Zatiaľ na Slovensku ešte neprebehol experiment, ktorý by objasnil, ako by napredovali rómske deti, ak by sa od prvého ročníka základnej školy vzdelávali v rómskom jazyku

– ako tomu je napríklad v maďarskom národnostnom školstve. Dôvodov je mnoho: určite je to aj preto, že učiteľov, ktorí dokážu učiť v rómskom jazyku je ako šafranu, a tiež preto, že deti z rómskych osád hovoria miestnym dialektom s obmedzenou slovnou zásobou a spisovná rómčina by im mohla byť vzdialená. A ani nie je isté, či by rodičia vôbec chceli, aby sa ich deti vzdelávali v materinskom jazyku, lebo ešte stále platí, že v komunitách je vzťah k vlastnej etnickej identite značne rozkolísaný.

Viaceré stredné školy, ktoré vzdelávajú rómske deti vyučujú rómsky jazyk ako ďalší cudzí jazyk a je možné z neho aj maturovať. Samozrejme, vyučuje sa spisovný rómsky jazyk. Slovenská republika je signatárom Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorá tvorí medzinárodný rámec k možnosti používať rómsky jazyk v mnohých oblastiach, okrem školstva napríklad v styku s políciou či súdmi. Zákon č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín definuje možnosti používania rómskeho jazyka, pričom vychádza z oficiálneho sčítania obyvateľov a počtu osôb, ktoré sa k národnostnej menšine prihlásili. Opäť narážame na rozkolísanú etnickú identitu, kde z odhadovaného počtu 400 000 osôb deklaratívne národnosť uviedla asi jedna štvrtina. To potom ovplyvňuje aj uplatňovanie možností daných zákonom o používaní jazykov národnostných menšín.

Aby sa spisovný jazyk mohol rozvíjať a reagovať na novú terminológiu, potrebuje nielen nadšenie jednotlivcov, ale aj inštitúciu, ktorá by sa profesionálne venovala tejto problematike. Inštitúcie, ktoré sa venujú podpore a uchovávaniu kultúry Rómov sa dajú spočítať na jednej ruke, a to ani nepoužijeme všetky prsty. Zatiaľ sa kultivácia rómskeho jazyka opiera predovšetkým o zopár prekladateľov a o niekoľkých autorov píšucich rómsky. Vznik pomyselného Inštitútu rómskeho jazyka podobnému Jazykovednému ústavu Ludovíta Štúra, by bol určite dôstojným spôsobom pripomínania si Medzinárodného dňa rómskeho jazyka.

Text: Zuza Kumanová

Kategória Médiá: Branislav Oláh

Ocenenie za 17-ročnú novinársku, spisovateľskú aj blogerskú tvorbu, v ktorej prostredníctvom objektívnych a vyvážených informácií nekompromisne bojuje proti rasizmu, neznášanlivosti a xenofóbii.

Kategória Kultúra: Ján Šándor (In memoriam)

Ocenenie In memoriam za celoživotnú literárnu tvorbu a rozvoj rómskej kultúry prostredníctvom rómskych rozprávok a poviedok, v ktorých dominovala výchova k zodpovednosti, úcte k človeku a rodine.

Kategória Osobnosť: Peter Rác

Ocenenie za úspešnú lekársku prax a uznanie v radoch odbornej verejnosti i prejavom dôvery pacientov, za profesionálny prístup a odbornosť, ktorou viac ako 20 rokov prispieva k búraniu stereotypov a predsudkov v spoločnosti.

Kategória Čin roka: Klaudia Oláhová a Lukáš Oláh

Ocenenie za vytvorenie dokumentu z prostredia nepočujúcich detí a ich rodín Putovné načúvatká, ktorý je nápomocný

pre mnohých rómskych aj nerómskych rodičov.

O ich výbere rozhodla medzinárodná Odborná porota Roma Spirit v zložení Marta García Fidalgo (DJ NEAR), Timea Junghaus (ERIAC), Barbara Tiefenbacher-Jami (Romano Centro), Michal Vašečka (Masarykova univerzita) a Porota Čin roka: Ivan Antala (Rádio Expres), Vlado Rafael (EduRoma), Laco Oravec (ľudskoprávny aktivista), Timea Kardos Werner (NDI) a Ivett Pavlis (právnička).

Zo 118 prijatých nominácií v 9. ročníku Roma Spirit je tak už známa sedmička tých, ktorí pred zrak rómskej aj nerómskej verejnosti predstúpili ako nasledovaniachodné príklady pozitívnej praxe, vynakladajúce obdivuhodnú snahu o zrovnoprávňovanie postavenia Rómov s majoritnou spoločnosťou, šírenie vzájomného poznania a porozumenia, o nabádanie k spolupráci a o efektívne riešenia neraz neľahkej životnej situácie rómskej menšiny.

V programe slávnostného galavečera Roma Spirit 2017 excelovali študenti Súkrom-

ného hudobného a dramatického konzervatória z Rimavskej Soboty, éterická Marta Balážová a Tibor Žida, šarmantné tanečnice Gypsy Angels, neprehliadnuteľná Andrea Zimányiová, sálu roztancoval Jan Bendig. Programom sprevádzali Gabriela Csinová a Michal Sabo pod režisérskou taktovkou Nikitu Slováka.

Fakty o Roma Spirit

Vyhlasovateľmi 9. ročníka Roma Spirit 2017 sú Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu (ACEC), Rozhlas a televízia Slovenska a Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Generálnym partnerom sú Slovenské elektrárne, hlavným partnerom Divadlo Aréna a partnerom kategórie Čin roka Rádio Expres. Záštitu nad ocenením Roma Spirit 2017 prevzal prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska.

Ocenenie Roma Spirit je udeľované od roku 2009. Za doterajších deväť rokov bolo nominovaných 1 077 subjektov, ocenenie si z rúk vyhlasovateľov a partnerov Roma Spirit prevzalo už 54 laureátov. Od roku

2016 pribudlo aj ocenenie v kategórii Kultúra, osobitné postavenie má v oceňovaní kategória Čin roka.

Text: Roman Čonka, foto: ACEC

Schválené národné projekty pomôžu marginalizovaným rómskym komunitám

Bratislava, 17. 2. 2017 – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR) ako sprostredkovateľský orgán pre Operačný program Ľudské zdroje (OP ĽZ) schválil žiadosti Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK) o nenávratné finančné príspevky pre dva národné projekty.

MV SR vyhlásilo vyzvania v októbri 2016. Po prijatí oboch žiadostí od ÚSVRK rezort pristúpil k administratívnejmu a odbornému hodnoteniu. Nakoniec došlo k samotnému schváleniu oboch národných projektov Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít I. (MRK) a Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK – I. Fáza v celkovej alokácii takmer 45 miliónov eur.

„Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity má príležitosť podieľať sa na zvýšení zamestnanosti marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov. Veríme, že sa mu podaria naplniť stanovené ciele a svojimi aktivitami prispeje k integrácii marginalizovaných komunít do spoločnosti,“ povedala Adela Danišková, generálna riaditeľka sekcie európskych programov MV SR.

„Som veľmi rád, že aktivity, na ktoré ľudia v regiónoch čakali najviac, sa začali realizovať,“ doplnil splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ábel Ravasz.

Pomoc zo zdrojov Európskej únie bude poskytnutá 150 oprávneným žiadateľom – obciam s najvyšším indexom podrozvinutosti na základe Atlasu rómskych komunít (2013).

Alokácia z Európskeho sociálneho fondu je pre schválenú žiadosť v oblasti terénnej sociálnej práce 22 534 350 eur a pre schválenú žiadosť na činnosť komunitných centier

♦ Ilustračná fotografia. Autor: Roman Čonka

15 884 800 eur. Na podpore projektov sa spolufinancovaním bude podieľať aj štátny rozpočet sumami vo výške 3 976 650 eur pre prvú žiadosť, resp. 2 803 200 eur pre druhú žiadosť.

Národný projekt Terénna sociálna práca podporí dostupnosť terénnej sociálnej práce a terénnej práce zvýšením zamestnateľnosti terénnych sociálnych pracovníkov a ďalších odborníkov žijúcich v prostredí marginalizovaných rómskych komunít.

Cieľom Národného projektu Komunitné centrá je zvýšenie adresnosti a komplexnosti služieb poskytovaných komunitnými centrami a skvalitňovanie výkonu komunitných pracovníkov prostredníctvom rozvoja ľudských zdrojov.

(red, TS)

Desať miliónov na občianske hliadky v rómskych komunitách

Bratislava, 21. 2. 2017 – Operačný program Ľudské zdroje (OP ĽZ) v gescii Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pripravil dopytovo orientovanú výzvu na podporu projektu Miestne občianske poriadkové služby s alokáciou vo výške 10 miliónov eur z Európskych investičných a štrukturálnych fondov.

„Verím, že projekt Miestne občianske poriadkové služby nadviaže na projekt Rómske občianske hliadky. V minulosti bol projekt hliadok natoľko úspešný, že po jeho ukončení mnoho miest a obcí v ňom pokračovalo a hliadky financovalo z vlastných zdrojov. Preto som sa rozhodol, že urobím všetko pre to, aby projekt pokračoval a začal sa realizovať v roku

2017. Nielen samosprávy, ale i ľudia ho potrebujú,“ uviedol Ábel Ravasz, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity.

„Výzvu zameranú na projekt Miestne občianske poriadkové služby považujeme za veľký prínos pri integrácii marginalizovaných rómskych komunít do spoločnosti. Projekt podporí prácu tzv. občianskych hliadok, teda miestnych občanov, ktorí majú k danej marginalizovanej komunite hlbší a dôvernejší vzťah, vďaka čomu môžu spĺňať mediačnú úlohu pri komunikácii so štátnymi inštitúciami,“ povedala Lucia Rozkopálová, riaditeľka odboru pre inklúziu marginalizovaných rómskych komunít.

Občianske hliadky nebudú suplovať činnosť polície, ale v niektorých prípadoch im budú nápomocné. Ich význam by mal spočívať aj v efektívnom riešení náročných a konfliktných situácií v rámci komunity a pri komunikácii so sociálne vylúčenými osobami.

V rámci projektu by sa mala výrazne zjednodušiť administratívna záťaž pre prijímateľov projektu vďaka zjednodušenému vykazovaniu výdavkov.

Oprávnenými prijímateľmi projektu bude 1 043 miest a obcí zo siedmich slovenských krajov, s výnimkou Bratislavského, identifikovaných na základe indexu podrozvinutosti z Atlasu rómskych komunít (2013).

(red, TS)

Vyhlásenie k Medzinárodnému dňu Rómov

Medzinárodný deň Rómov, ktorý si každoročne pripomínáme 8. apríla je príležitosťou nielen pripomenúť význam a bohatosť rómskej kultúry, tradícií a dejín, ale aj využiť ju na zvýšenie povedomia u majoritnej spoločnosti. Tento deň bol ustanovený na počesť prvého celosvetového stretnutia Rómov na svojom I. kongrese, ktorý sa konal za účasti Rómov zo 14-tich krajín v dňoch 8. – 12. apríla 1971 v Orpingtone pri Londýne. Účastníci pripomenuli širokej verejnosti, že sú už stáročia integrálnou súčasťou európskych krajín. Deklarovali prihlásenie sa ku krajine svojho pôvodu – Indii a prijali rómsku vlajku a hymnu. Zároveň požiadali medzinárodné organizácie o rešpektovanie svojho vlastného etnického mena Róm/Rómovia.

V Slovenskej republike predstavuje rómska národnostná menšina druhú najpočetnejšiu autochtónnu menšinu. Rómska kultúra a tradície tvoria neoddeliteľnú súčasť našich spoločných kultúrnych hodnôt a kultúrneho dedičstva Slovenska. Jednou z najnaliehavejších úloh budovania multietnickej a tolerantnej spoločnosti na Slovensku je v tomto zmysle vytvoriť primerané podmienky tak pre sociálnu inklúziu, ako aj pre zachovanie etnickej identity, rozvoj jazyka a kultúrnych hodnôt Rómov a Rómov žijúcich v Slovenskej republike.

V tejto súvislosti sa splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny usiluje a naďalej bude usilovať v rámci svojej pôsobnosti a v tesnej spolupráci so zástupcami rómskej národnostnej menšiny vytvárať čo najvhodnejšie podmienky pre rozvoj kultúry a zachovania identity rómskej národnostnej menšiny na Slovensku.

Splnomocnenec vlády SR
pre národnostné menšiny László Bukovszky

♦ Ilustračná fotografia. Autor: Roman Čonka

kým medzi mladou generáciou. Len táto cesta vedie k poučeniu sa z historických krívd a pomáha predchádzať pokusom o bagatelizáciu či otvorenú dezinterpretáciu tejto historickej tragédie, ale aj ľahostajnosti a nevšímavosti voči prejavom šíriacim neznášanlivosť a pohrdanie ľudskou dôstojnosťou.

Pri tejto príležitosti splnomocnenec László Bukovszky otvoril v Múzeu holokaustu v Seredi výstavu Miranda – Ci-gánsky holokaust. Putovná výstava je súčasťou unikátneho medzinárodného projektu Očami Mirandy, ktorý putuje po dvanástich krajinách Európy a ponúka pohľad na európske dejiny cez prizmu genocídy Rómov. Výstava odhaľuje skutočný príbeh mladej Rómky zo Slovenska Mirandy, ktorá sa spolu s rodičmi ocitla v koncentračnom tábore.

V tento deň sa v rámci 13. ročníka projektu Ma bisteren! uskutočnil pietny akt k Pamätnému dňu rómskeho holokaustu v Pietnej sieni Múzea SNP v Banskej Bystrici. V rámci podujatia, na ktorom sa zúčastnila riaditeľka kancelárie Úradu splnomocnenca vlády SR Alena Kotvanová, sa čítali mená rómskych obetí holokaustu zo stredného Slovenska, aby sa tak naplnil zámer projektu Nezabudnime!

(red, TS)

László Bukovszky: Akceptovanie jazykových práv národnostných menšín je zárukou ich rozvoja

Splnomocnenec vlády pre národnostné menšiny László Bukovszky vidí najväčšiu záruku existencie a posilnenia identity príslušníkov národnostných menšín v ochrane ich materinského jazyka. Splnomocnenec, ako poradný orgán vlády Slovenskej republiky, uskutočnil s cieľom zlepšiť používanie jazykov národnostných menšín viacero aktivít.

V zmysle Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2016 – 2020 sa vláda SR v oblasti menšinovej politiky okrem iného zaviazala, že na základe analýzy vytvorí podmienky pre zosúladenie praxe používania menšinových jazykov s platnou legislatívou. Splnomocnenec tento krok hodnotil veľmi pozitívne, keďže to umožňuje nastaviť nový pohľad a naštartovať sériu systémových riešení v tejto oblasti.

„Úrad vlády SR v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny koncom minulého roka uskutočnil rozsiahly dotazníkový prieskum na úrovni orgánov verejnej správy s cieľom poskytnúť komplexný, detailný obraz o aktuálnom stave používania menšinových jazykov. Získané informácie boli zahrnuté do rozsiahlej správy, ktorá okrem poskytnutia komplexných údajov identifikovala aj konkrétne nedostatky v aplikačnej praxi. Vláda svojím rozhodnutím v januári uložila vedúcemu Úradu vlády SR a splnomocnencovi vlády SR pre národnostné menšiny v tomto smere konkrétne úlohy,“ uvádza sa v správe.

Na základe získaných informácií od samospráv a miestnej štátnej správy boli zosumarizované konkrétne nedostatky v aplikačnej praxi na všetkých úrovniach a uskutočnili sa dvojstranné rokovania s Ministerstvom vnútra SR, Ministerstvom dopravy a výstavby SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Finančným riaditeľstvom SR, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Úradom pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR a Prezidiom Policajného zboru SR s cieľom ich odstránenia.

„Odovzdal som zoznamy zistených nedostatkov aplikačnej praxe zákona o používaní menšinových jazykov na jednotlivých orgánoch príslušného ministerstva, respektíve ďalších úradoch a dohodli sme sa na spoločnom postupe na ich odstraňovaní a možnosti poskytovania metodické a odbornej pomoci,“ spresnil.

Splnomocnenec listom oslovil 578 obcí a miest, kde boli zistené nedostatky pri aplikácii zákona. „Príslušné obce a mestá som písomne informoval o konkrétnych zistených nedostatkoch a požiadal som ich o nápravu, respektíve odstránenie a informáciu o postupe pri odstránení týchto nedostatkov, vrátane časového harmonogramu tohto procesu,“ spresnil.

Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny László Bukovszky zdôraznil, že ak je naším cieľom, aby sa menšinové jazyky zachovali a zaujali stabilné miesto v našej demokratickej spoločnosti je potrebné v súčinnosti s uplatňovaním už existujúcich práv naplniť veľa úloh, vrátane systémových stimulov.

(red, TS)

Vláda dala zelenú novým prioritám v oblasti integrácie Rómov

Bratislava, 22. 2. 2017 – Na rokovaní vlády dňa 22. februára 2017 boli schválené Aktualizované akčné plány Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 na roky 2016 – 2018 pre päť prioritných oblastí: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie a finančné začlenenie.

str. 7 >>>

Dominika Badžová: Dôležité je mať v živote inšpiráciu / Andro dživipen kampil inšpiracija

Vyštudovaná herečka Dominika Badžová hovorí, že je spontánna a nemá problém z hodiny na hodinu vycestovať za dobrodružstvom a spoznávaním sveta aj za hranice Slovenska. Herecké skúsenosti čerpá v divadle Actor pod Vežou v Košiciach, no venuje sa aj redaktorskej práci v národnostnej relácii Rómske slovo, ktorú si môžeme vypočuť v rádiu Regína.

RODINA A VZDELÁVANIE

Povedz nám, kto je Dominika Badžová?

Som obyčajné dievča, ktoré vyrastalo na dedine, v chudobe. Žijem doteraz s mamou a sestrou. Moje detstvo bolo náročné a poznačené tým, že v rodine chýbal otec. Malo by byť samozrejmosťou, že sa otec podieľal na výchove svojich detí, vnáša do rodiny hodnoty a stará sa, aby deti netrpeli nedostatkom. Ja túto skúsenosť s otcom, žiaľ, nemám.

Napriek náročnému detstvu si vyštudovala herectvo. Ako prebiehalo tvoje vzdelávanie?

V škole som najprv chodila do rómskej triedy. Boli dve triedy, A a B. Áčka bola majoritná a béčka minoritná, teda pre Rómov. Išlo o také klasické, bežné rozdelenie žiakov v základnej škole. Po prvom roku, kedy moji spolužiaci prepadli a ja som prešla do druhého ročníka, dostala som sa do áčky. So spolužiakmi som sa učila fungovať, aj keď som sedela úplne vzadu. Doma to nebolo fajn, priestor na učenie bol minimálny. Ako som spomínala, otec nás opustil a môj strýko, ktorý býval u babky s nami, rád holdoval alkoholu. Môj postoj k vzdelávaniu sa zmenil asi v šiestom ročníku.

Čo podnietilo zmenu tvojho postoja? Čo ťa motivovalo k dosahovaniu dobrých školských výsledkov?

Uvedomila som si, že nechcem žiť tak, ako doteraz a zmena sama od seba nepríde. Vedela som, že preto musím urobiť niečo aj ja, že sa musím učiť a vydržať. Boli možnosti prihlásiť sa do krúžkov, napríklad rómske-

ho jazyka a rôznych iných. Tam som sa realizovala. Bola som priemerná žiačka, ale neskôr to bolo lepšie.

Kde si chodila do školy? Podporovala ťa rodina v štúdiu?

Po základnej škole som zvažovala štúdium cestovného ruchu alebo herectva na Strednej umeleckej škole Jozefa Adamoviča na Požiarnickej ulici. Mama mi hovorila, že viem tancovať, aj spievať. Ja si to nemyslím, ale ku kultúre som mala blízko, tak som sa rozhodla byť herečkou. A dobre som spravila. A či ma rodina podporovala? Áno, mama bola rada a hrdá na to, že chodím do školy, že zo mňa raz niečo bude.

ŠKOLA A SPOLUŽIACI

Spomínala si, že si sa v základnej škole učila vychádzať so spolužiakmi napriek tomu, že si sedela v poslednej lavici. Zmenilo sa to na strednej škole? Akých si mala spolužiakov?

V triede boli vrátane mňa štyri Rómky. Dievčatá nastúpili na odbor herectvo. Zase to bolo o tom, že my štyri a tá majoritná spoločnosť. Akosi prirodzene sme sa grupovali. Každá z nás chcela zapadnúť medzi ostatných, ale nikto to nahlas nepovedal. Po pol roku dve dievčatá odišli a ostali sme len dve, ja a moja veľmi dobrá kamarátka Tereza. Pokračovali sme v štúdiu herectva a vzájomne sme sa povzbudzovali až do konca nášho štúdia.

Svojich bývalých spolužiakov nazývaš majoritou spoločnosťou. Prečo?

Moji spolužiaci nás brali ako minoritu. Brala som štipendium, a to im asi strašne vadilo. Uvediem teda aj konkrétny príklad. Mali sme náuku o hudbe. Bol to náročný predmet, bolo potrebné zvládnuť hudobnú históriu, jednotlivé obdobia a podobne. Všetkým sa tento predmet učil ťažšie. Moja učiteľka mala nad mojou osobou také dozorné očko. Vždy mi pomohla, aby som mala aspoň tú dvojku-trojku, no a im to prekážalo. Nech sa

dialo čokoľvek s mojou osobou, brali to vždy ako zvýhodňovanie. Keď som bola sama v triede, spolužiaci začali tému Cigáni, dávky v hmotnej núdzi a podobne. Debatu, ktorú viedli, som nevedela spracovať, objektívne zhodnotiť. Unikla mi myšlienka, že ja takto žiť nechcem, ako oni rozprávajú. Postoj svojich spolužiakov nevnímam ako niečo negatívne, práve naopak.

Každá skúsenosť človeka posilní, možno ešte viac tá negatívna. Ako si vnímala priame, či skryté prejavy neprijímania svojej osoby spolužiakmi?

To, ako sa správali a konali ma posunulo v mojich víziách. Moje ambície vzrástli a šla som aj na dvojročné rozširujúce štúdium, teda absolvovala som piaty a šiesty ročník konzervatória, čo je v podstate absolventský ročník. Obhájila som záverečnú prácu, teoretické skúšky. Boli to pekné dva roky štúdia, ktoré rýchlo zbehli. Aj takto na mňa pôsobilo ich odmietanie.

SPOZNÁVANIE NOVÝCH KULTÚR

Si aktívne dievča a rada sa zapájaš do rôznych vzdelávacích aktivít, ktoré podporujú občiansku participáciu v sociálno-kultúrnej oblasti. Skús nám opísať aj túto svoju stránku.

Áno, zúčastňovala som sa vzdelávacích akcií organizovaných napríklad Rómskym inštitútom, či Národným demokratickým inštitútom. Naposledy sme mali výjazd do Brna, navštívili sme Múzeum rómskej kultúry spolu s chalanmi a dievčatami, ktorí boli židia, moslimovia. Naučili sme sa vnímať svoje kultúry tak, aby sme sa vzájomne rešpektovali, hľadali spoločné prieniky jednotlivých kultúr. So židmi nás spája jedna nemilá skúsenosť z obdobia druhej svetovej vojny, to asi ani opisovať nemusím. Iste to poznáš ty, aj vaši čitatelia. Som rada, že mám možnosť prostredníctvom takýchto akcií spoznávať iné kultúry, ale aj svoju vlastnú.

VYSOKOŠKOLSKÉ ŠTÚDIUM

Máš ukončené vyššie stredné vzdelanie, obhájila si titul Dis. art. Čomu sa okrem spoznávania kultúry a zapájania do vzdelávacích aktivít neziskových organizácií venuješ?

Študujem externe na vysokej škole sociálnu prácu, pracujem, venujem sa divadlu, kultúre.

Sociálna práca a herectvo nemajú veľa spoločného. Sú to študijné rôzne odbory. Ako si sa dopracovala k tomuto štúdiu?

Mám potrebu pomáhať iným, najmä Rómom. Možno im z časti uľahčiť prekonávanie bariér, s ktorými sa v živote môžu stretnúť. Možno je to práve tým, aké mám skúsenosti.

HRA, DIVADLO, RÓMSKY JAZYK

A čo herectvo? Plánuješ sa mu venovať?

Zatiaľ ma herectvo nedokáže úplne uživiť, teda musím pracovať aj v profesii, ktorú som nevyštudovala. Momentálne som predavačkou v obuvi. No divadlo a herectvo som nehodila za hlavu, som členkou divadla Actor pod Vežou v Košiciach. Začiatkom februára sme mali premiéru klasickej hry Mastný hrniec od Júliusa Barča Ivana. Táto hra vznikla pod režijnou taktovkou Ferka Baloga. Do konca tohto roka máme naplánované ďalšie hry a grotesky, napríklad od A. P. Čechova Svadbu, či od Petra Cibulu Love Shake-speare. V tomto roku som spolupracovala aj so Štátnou vedeckou knižnicou v Prešove a jej oddelením dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry, ktoré pracovalo na dramatinizácii hry od Williama Shakespeara – Rómeo a Júlia, rozprávok pre deti Kráľovná vody, či klasického románu od Oscara Wilda Portrét Doriana Greya.

V predstavení Mastný hrniec si ma ako herečka milo prekvapila, celá hra bola dynamická a vtipná. Bola som na premiére, sála bola plná a ľudia na záver tlieskali ako o dušu. Skús nám priblížiť,

akú postavu si tam hrala a ako sa dostala rómčina do klasickej hry.

Ja som jediná rómska herečka v tíme hercov, a tak som si po dohode s režisérom dovolila vsunúť do jednej repliky aj rómske slová, vety, ktoré asi dodali aj nádych energie v závere hry. Hrala som tam sekretárku, ktorá v treťom dejstve prichádza povedať jednej z postáv, Babíkovi, že vlastne nie je ministrom financií, že to bol omyl. Sekretárka sa akosi nemôže dostať k slovu. Vždy ju Babíkova manželka, ktorá je nadšená, že jej manžel bude ministrom a celá dedina a miestne panie žijú touto udalosťou, akosi nie a nie pustiť k slovu. Sekretárka si vydobyla pozornosť zvýšeným hlasom a vetou „Naker manca!“ – potom pokračovala v oznámení toho omylu a obhajovaní úradu ministerstva financií.

Ako si sa dostala do tohto hereckého tímu?

Nuž, mali sme spoločných známych s Ferkom Balogom, ale nikdy sme sa osobne nestretli. Keď zháňal hercov do divadla, tak som ho oslovila prostredníctvom sociálnych sietí. Stretli sme sa, porozprávali, a stala som sa členkou divadla.

Spomínala si spoluprácu s dokumentačno-informačným centrom rómskej kultúry na dramatizáciách. Aká bola tvoja úloha v tomto projekte? Opíš nám cestu, ktorou si sa dostala k tomuto projektu.

Tento projekt bol vlastne o vytvorení rozhlasových hier. V týchto hrách som prepožičala svoj hlas dvakrát v úlohe rozprávačky, raz ako Júlia v shakespearovskej hre. Špecifikom týchto hier bolo to, že boli nahrávané v rómskom jazyku. Rozprávka sa nahrávala v rómskom aj slovenskom jazyku. Cesta k týmto úlohám bola taká, že som prišla na konkurz, načítala zadané texty v slovenskom a rómskom jazyku. Vybrali ma a ja som mohla získavať nové skúsenosti aj v tejto oblasti.

Asi to bola náročná úloha, zahrať hlasom všetko to, čo sa nedá mimikou, či gestami v divadle. Dokonca hrať v slovenskom aj rómskom jazyku.

Bola to pre mňa príležitosť hrať a vyskúšať si najmä rómsky jazyk v praxi. Rómsky jazyk ovládam aktívne, ale nie všetkým slovám som rozumela, keďže som rómčinu využívala najmä ako domáci jazyk. Rozšírila som si slovnú zásobu. Hranie pre mňa nebolo až také náročné, využívala som pritom to, čo nás učili v škole. To znamená, nezatažovať hlasivky, aby som vydržala čítať, pravidelné dýchanie, neprehĺtanie slov. Pri audio hrách je dôležité hovoriť zrozumiteľne, aby slová a vety boli úplné. Pevne verím, že sa mi to aj podarilo.

Súhlasím s tebou, že rómčina je najmä jazykom domáceho prostredia a každý, kto ním hovorí len na základe učenia sa v domácom prostredí, prichádza vždy s inou slovnou zásobou a skúsenosťou. Často je jazyk ovplyvnený aj regiónom, v ktorom sa rozvíja. Vidíš význam učenia sa rómčiny v jej aplikácii vo svojom profesijnom živote?

Áno. Externe spolupracujem s RTVS a dodávam spravodajský materiál pre Rómske slovo. Rómčina je ekvivalentným jazykom k akémukoľvek inému jazyku, a preto je dôležité sa ho učiť aj v inštitucionalizovanej podobe.

Aký odkaz by si chcela odovzdať mladým ľuďom, ktorí operujú minimálnymi životnými skúsenosťami?

Dôležité je mať v živote inšpiráciu. Nech ju skúsia nájsť v dobrej knihe alebo v tom, čo práve prežívajú. Nech sa neboja spoznávať nových ľudí, naplňovať svoje sny a nech majú na pamäti, že len vlastným úsilím a vôľou sa dajú robiť veľké a skutočné veci. Zároveň im prajem, aby mali možnosť získavať študijné poznatky pod vedením tých správnych učite-

lov, rovnako, ako som mala možnosť aj ja. Veľká vďaka z mojej strany preto patrí prof. Bajusovi, učiteľovi herectva, ktorý ma vedel vždy inšpirovať a motivovať.

Dominike ďakujeme za rozhovor a želáme jej všetko dobré v osobnom aj pracovnom živote.

* * *

E avri sikhadi herečka Dominika Badžová phenel, hoj hiňi spontanno u nane lake phares tel e jekh ora te prastal pal o vareso nevo, te prindžarel e luma the avri andal o Slovatiko. Sar e herečka sikhľol buter andro teatros Actor tel e Veža andro Košice, no kerel the e redakčno buti andre narodnostno relacija Romano lav, savi šaj šunas andal o radio Regina.

E FAMELIJA U E ŠKOLA

Phen amenge, ko hiňi Dominika Badžová?

Som e normalno čhaj, savi barilas pro gav, andro čoripen. Dži akana dživav mira daha the pheňaha. Kana somas cikňi sas amenge phares, andre famelija na sas dad. Kampelas oda te avel normalno, hoj o dad dikhel u sikhavel peskre čhavoren, anel andre famelija o molipena u kerel avka, hoj o čhavore te ačhen bokhale. Man ajso dad na sas, oda me na prindžarov.

The te tiro čhavoripen sas pharo, avri phirdal o herectvo, kheliben. Sar sas andre škola?

Andre škola jekh to phiravas andre romaňi trijeda. Sas duj trijedi, A the B. Trijeda A sas majoritno, u B sas minoritno, vaš o Roma. Oda sas ajso klasicko, normalno ulavipen maškar o čhavore andre zakladno škola. Pal o jekh to berš, kana o čhavore andal miri trijeda ačhile andro sajekh berš, me geľom andro duj to berš u ile man andre A trijeda. Sikhľuvavas sar te džav jekhetanes le čhavorenca, the te bešavas palunes. Khere oda na sas mište, sas man ča minimalno than vaš o sikhľuviben. Sar imar phenavas, o dad amendar gefas u miro kako, savo bešelas amenca paš e phuri daj, but kamelas te pijel. Miro kamiben te sikhľol pes sikaďas andro šovto berš.

Soske parudal peskro dikhipen? Savi sas tiri motivacija vaš o lache doresipena andre škola?

Prindžardom, hoj na kamav te dživel avka, sar dži akana u nič pes na prekerela ča

avka, korkoro pestar. Džanavas, hoj vaš oda vareso musaj te kerav the me, hoj musaj te sikhľol u te likerel oda avri. Sas o šajipen te džal andro kružki, sar te sikhľol pal e romaňi čhib u but aver. Odoj man arakhľom. Sikhľuvavas avka maškarutnes, palis somas but feder.

Kaj phirdal andre škola? Delas tuke e famelija o phiko andro študijum?

Pal e zakladno škola kamavas vaj te džal te sikhľol pal o turizmus vaj o herectvo pre Maškarutňi umelecko škola Jozef Adamovičoskri pre Požiarnicko ulica. E daj mange phenelas, hoj džanav te khelel, the te giľavel. Me oleske na paťav, no ki e kultura somas pašes, avka mange phendom, hoj avava herečka. U mište kerďom. U te mange e famelija pomožinelas? He, e daj sas rado u barikaňi kaj phirav andre škola, hoj mandar jekhvar vareso ela.

E ŠKOLA, O ŠKOLAKA

Phenes, hoj andre zakladno škola sikhľilas sar pes te lidžal paš o aver čhavore, the te tut thode andre paluňi lavica. Sas vareso aver pre maškarutňi škola? Ko tuha phirelas?

Phirenas manca andre trijeda mekh štar romane čhaja. O čhaja chudle te sikhľol herectvo. Palis oda sas avka, hoj amen štar džene u oda majoritno khetaniben. Avka amen ulavďam. Sako jekh amendar kamelas te arakhel o than maškar o aver džene, no ňiko oda na phendas avri. Pal o jepaš berš duj čhaja gele, u achiľam duj džene, met he miri but lachi amaľin Tereza. Phirahas pro herectvo, vazdahas opre jekh avra dži kana na agorindam o študijum.

Olen čhavoren so tuha phirenas andre škola vičhines o majoritno khetaniben. Soske?

Mire školaka pre amende dikhenas sar pre minorita. Chudavas o štipendijum u oda lenge sas baro pharipen. Phenava the konkretno. Sas amen o sikhľuviben pal o bašaviben. Oda sas o pharo predmetos, kampelas te sikhľol e bašavibnaskri historija, andre save berša so sas, u ola buťa. Savorenge pes oda phareder sikhľolas. Miri sikhavňi man sikra likerelas tel o lakro phak. Sakovar mange pomožinelas, hoj te resav minimalno duj, trin, u oda on na kamenas. Sa so pes mange ačelas, savoro dikhenas sar protekcija. Kana somas korkori andre trijeda, o čhave chudle te vakerel pal e tema Cigana, o love so chuden andro čoripen,

u ajse lava. E debatake savi šundom na ačahľuvavas, na džanavas sar objektivno pre oda te dikhel. Avľas mange andre godi, hoj me avka na kamav te dživel, avka sar ona akana vakeren. Lengre dikhipena na dikhav sar vareso negativno, oda čačes na.

Sako prindžaripen zorarel le manušes, šaj hoj o negativno mekh buter. Sar tuke sas, kana tut o čhavore andre škola, phundrades vaj garudes, na kamenas?

Oda, sar pen likerenas u so kerenas mange diňas aver viziji. Mire ambiciji barile u geľom pro duje beršengro učeder študijum, oda hin hoj agorindom o pandžto the šovto berš pro konzervatorijum, o absolventske berš. Kerďom e agorutňi buťi, o phučibena teorijatar. Ola duj berša andre škola sas šukar, gele but sig. The oda mange kerďas lengro na kamiben.

TE PRINDŽAREL NEVE KULTURI

Sal e aktivno čhaj, rado džas andro but sikhľuvibnaskre aktiviti, save vazden e manušengri participacija andro socijalno the kulturno dživipen. Phen amenge the pal odi tiri sera.

He, džavas the pro sikhľuvibnaskre akciji, save kerelas o Romano inštitutos vaj o Narodno demokraticke inštitutos. Angomis samas andro Brno, geľam andro Muzeum vaš e romaňi kultura jekhetanes le čhavenca the čhajenca, save sas židovika, moslimska. Sikhľiľam te dikhel pro amare kulturi avka, hoj te das paťiv jekh avereske, te rodas oda jekhetaniben so hin maškar o kulturi. Le Židenca amen hin jekh bilačho jekehtano prindžaripen andal o duj to lumakro mariben, pal oda aňi na musaj te phenav. Paťav, hoj pal oda džanes the tu, the amare genavne. Som rado, hoj man hin o šajipen, prekal o ajse akciji, te prindžarel aver kulturi, sajekh sar the miri kultura.

O SIKHĽUVIBEN PRE UČI ŠKOLA

Agorindal o učeder maškarutno sikhľuviben, chudľal o titul Dis. Art. prindžares neve kulturi, phires te sikhľol andro bi profitoskre organizaciji, mekh so keres?

Phirav eksterno pre uči škola pre socijalno buťi, kerav buťi, khelav andro teatro, džav pal e kultura.

E socijalno buťi the o teatro nane but buťa jekhetane. Ola hine o aver sikhľuvibena. Sar tut dochudľal ki o oda?

Me kamav te pomožinel averenge, nekh butter le Romenge. sikra lenge te pomožinel te džal prekal o barijeri, save len hin andro dživipen. Šaj oda hin olestar, so pes ačelas mange.

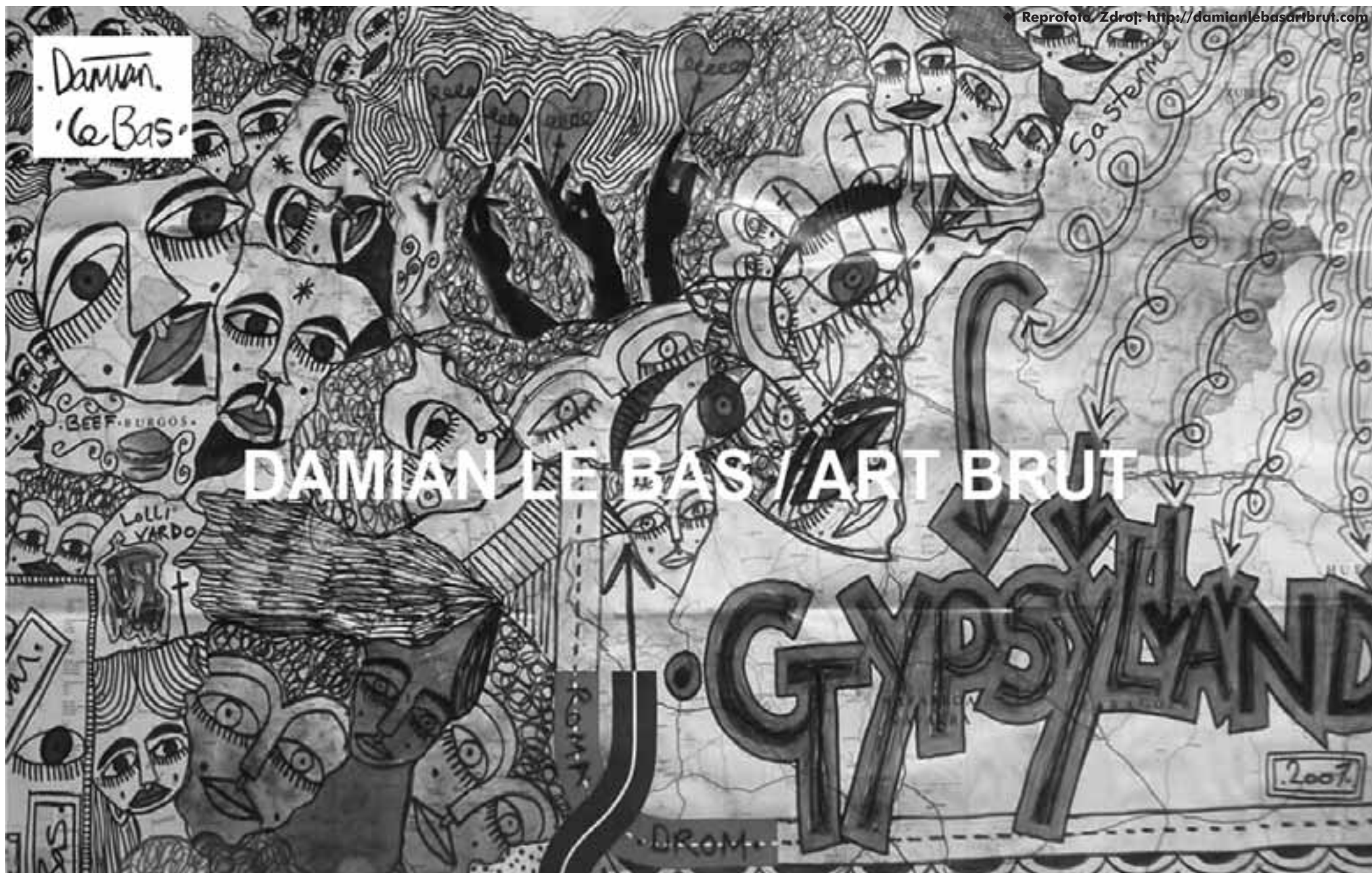
O KHELĬBEN, O TEATRO, E ROMAŇI ČHIB

A sar o kheliben? Mekh oda kereha?

Mekh le khelibnastar na rodav dosta pro dživipen, vaš oda musaj te kerel e profesija, savi na sikhľuvavas. Akana bikenav o kamašľi. No o teatro, o kheliben na čhidom pal o šero, som e džeňi andro teatros Actor tel e Veža andro Košice. Andro jekh to đivesa andro februaris amen sas e premijera, o klasicko kheliben Žirošno piri savi pisindas o Július Barč Ivan. E režija andre kadi drama kerďas Ferko Balog. Dži o beršeske agor amen hin o planos te kerel aver khelibena u groteski, sar O bijav khatar o A.P. Čechov, vaj Love Shake-spear khatar Peter Cibula. Kada berš keravas the vaš o Themeske džaňibnaskro pustikengro kher andro Prešov, kaj hin o kotor dokumentačno the informačno centrum vaš e romaňi kultura andro Prešov, kaj kerde e dramatizacija Romeo the Julija, e drama so pisindas o William Shakespeare, e paramisi vaš o čhavore Paňeskeri krajka, vaj klasicko romanos khatar o Oscar Wilde Dorian Grey u leksro čitro.

Andro kheliben e Žirošno piri tut dikhľom te khelel u salas but lachi, o kheliben sas dinamicko the pherasutno. Somas pre premijera, e sala str. 11 >>>

Existuje niečo ako rómske umenie?

V roku 2011 vznikla v hlavnom meste Nemecka galéria súčasného umenia Rómov a Sintov. Volá sa Galéria Kai Dikhas a sídli v centre Berlína.

Rómskym a sintským umelcom sa vo svete nedostáva veľa pozornosti. V roku 2007 bol po prvýkrát v histórii súčasťou prestížneho Benátskeho Bienále súčasného umenia aj rómsky pavilón. V Benátkach predstavujú jednotlivé krajiny to najlepšie zo súčasného umenia už od roku 1895 a rómsky pavilón nikdy nebol jeho súčasťou, až do nedávnej minulosti.

Prívlastok rómske neznamená jednotný štýl

Benátske bienále v roku 2007 inšpirovalo kurátora Moritza Pankoka k založeniu Galérie Kai Dikhas. „Veľmi ma potešil úspech prvého rómskeho pavilónu v Benátkach, ale zdalo sa mi, že to bola len jednorazová záležitosť. Nebolo to permanentné výstavné miesto. Chcel som teda vytvoriť niečo trvalejšie. Keď postavili v Berlíne túto budovu, dostal som možnosť urobiť v nej galériu rómskeho umenia. Ak máte istú stabilitu, umenie môže fungovať lepšie. Rómska menšina má problém s nedostatkom kontinuity a inštitúcií,“ povedal Pankok pre Romano nevo lil.

Od roku 2011 mali ľudia možnosť vidieť v Galérii Kai Dikhas veľa výstav. Galéria zastupuje medzinárodných umelcov a kurátor Moritz Pankok organizuje výstavy aj mimo Berlína. Pankok zaznamenal, že v celej Európe stúpa záujem o umenie menšín. Priznáva, že označením *rómske umenie* často nastáva isté škatulkovanie. Kai Dikhas nielen vytvára trh pre umenie Rómov a Sintov, no chce ho prezentovať aj iným spôsobom.

„Keď idú ľudia do našej galérie, možno si povedia: Idem do galérie rómskeho umenia. Keď sem ale prídu, ostanú prekvapení. Pojem *rómske* neznamená, že to má jednotný štýl, podobnú farbu alebo formu vyjadrenia, že to hovorí iba o rómskych záležitostiach. Hovorí to o univerzálnosti ľudskej bytosti. O ľudskosti. Je to aj žánrovo veľmi odlišné umenie. Od abstraktného po politické, cez figurálne k abstraktnému, od performatívneho k minimalistickému umeniu. Nemôžete na tieto diela ukázať a povedať: Toto je rómske umenie,“ vysvetlil Moritz Pankok.

Delaine Le Bas

Jednou z významných rómskych umelkýň je Delaine Le Bas. Pochádza z komunity britských Rómov. Od detstva rada maľovala a podporu našla vo svojom strýkovi. Rozhodla sa, že chce študovať umenie, no v tej dobe to bolo veľmi zložité. Delaine ako najstaršia z piatich detí bola jediná, ktorá ukončila vysokoškolské vzdelanie. Študovala na pres-

tížnej umeleckej univerzite St. Martins v Londýne. „Najprv som študovala textil a neskôr módný dizajn,“ povedala pre RNE. „Vždy ma zaujímala móda, akým spôsobom nás vyjadruje, identifikuje. V mojej práci používam veľa látok, vyrábam kostýmy, ale tiež maľujem, performujem, pracujem s fotografiou či videom alebo vytváram veľké inštalácie a spolupracujem so svojim manželom.“

Podľa Delaine a Moritza Pankoka je vývoj rómskeho umenia spojený aj s emancipačným procesom. Samotná Delaine Le Bas sa pohybuje medzi aktivizmom a umením. Jej diela majú výraznú výpoveď a hovoria o potlačovaní rómskej menšiny v Európe a tiež o tom, aké to je byť iným. Aké je to byť na okraji. Umenie Delaine Le Bas tiež ukazuje, čo môže umelecké hnutie poskytnúť politickému hnutiu. „Ak sa napríklad pozriete na vlnu černošského umenia v Spojených

štátoch, nemusíte hneď vidieť jeden smer umenia, jednu formu. Tá vlna ale vytvára priestor pre hlasy ľudí z menšín. Priestor na to, aby boli tieto hlasy vypočuté a aby sa tí ľudia zviditeľnili. Po stáročia, do dnešného dňa to bolo väčšinou o tom, čo o nás hovoria iní, a nie ako sa prezentujeme my sami. Bol to vždy pohľad zvonku dovnútra a nie zvnútra von. Je to teda iný uhol pohľadu,“ povedala Delaine Le Bas.

Poľský projekt JawDikh! vystavoval v Berlíne

Rómski umelci spolupracujú nielen v rámci Galérie Kai Dikhas, ale stretávajú sa na workshopoch a skupinových výstavách v celej Európe. Jedným z dôležitých medzinárodných tvorivých stretnutí je letný plenér JawDikh!, ktorý každý rok organizuje v poľskej Čiernej Hore umelkyňa

♦ Małgozata Mirga-Tas. Zdroji: Krzysztof Morcinek, rynekiztulka.pl

♦ Jarovnice. Ilustračná fotografia. Autor: Roman Čonka

Malgorzata Mirga-Tas. „Rómovia nemajú vlastnú krajinu a sú usídlení po celom svete. Je to veľmi špecifická etnická menšina s odlišnými sociálno-ekonomickými podmienkami, ktorá hovorí rozličnými dialektmi. Umelci tak môžu zdieľať nielen svoj umelecký, ale aj kultúrny, sociálny a politický pohľad a skúsenosti. Jaw Dikh! si kladie za cieľ obohatenie a spopularizovanie rómskej kultúry vo svete,“ píše sa vo vyjadrení skupiny JawDikh!

Poľská umelkyňa Malgorzata Mirga-Tas je hlavou a srdcom letných plenérov. Má veľmi silný vzťah k svojej rodnej obci Czarna Góra a každoročne do nej pozýva mnohých významných umelcov z celej Európy. „Projekt JawDikh! organizujem už viac ako päť rokov. Je to plenér pre medzinárodných umelcov rómskeho pôvodu, ale tiež umelcov-aktivistov, ktorí sa zaoberajú rómskou spoločnosťou. Nezatvárame sa vo svojej skupine, naopak, otvárame sa skúsenostiam rôznych ľudí a umelcov,“ priblížila Mirga-Tas pre Romano nevo l'il s tým, že jej rodina si vždy cenila vzdelanie a podporovala jej talent. Vyštudovala Akadémiu výtvarných umení v Krakove a ako hovorí, vo štvrtom ročníku štúdia sa v nej ozvala jej rómska identita. Prebudilo sa jej vnútorné ja a zacítila potrebu pracovať so svojou identitou nielen v umeleckej tvorbe. S ďalšími rómskymi študentmi v Krakove založili organizáciu, ktorá sa zaoberala vzdelávaním rómskych detí. Malgorzata stále pracuje na viacerých projektoch, najmä v rómskych osadách v Poľsku. Umelecky a aktivisticky sa tiež venuje téme holokaustu Rómov.

V spolupráci s Galériou Kai Dikhas pripravila Mirga-Tas výstavu diel, ktoré vznikli počas letných plenérov JawDikh! v Czarnej Góre. Moritz Pankok si myslí, že jeho galéria funguje aj ako sieť umelcov a kurátorov. Na tejto výstave spolupracoval najmä s poľským kurátorom Wojciechom Szymanskim. „Výstavu sme nazvali Kali Berga. Hovorí o mie-

stach v Czarnej Góre a umelcoch, ktorí tam prichádzajú, ale aj o tom, čo sa deje v Európe, pokiaľ ide o Rómov,“ uviedla Malgorzata Mirga-Tas. „Uvažovali sme o tomto konkrétnom mieste na poľsko-slovenskom pohraničí, o Czarnej Góre, čo v rómčine prekladáme ako Kali Berga. Je tam malé rómske osídlenie a tiež osídlenie poľskými Goralmi. Zároveň nás veľmi zaujímali vzťahy medzi týmito dvomi etnickými skupinami,“ doplna kurátor výstavy Wojciech Szymanski. Do Berlína priniesli niekoľko diel od rôznych umelcov, medzi nimi aj dielo slovenskej umelkyne Emílie Rigovej.

Obrazmi proti stereotypom

Skupinová výstava Kali Berga ukazuje, že umenie rómskych umelcov sa nedá uchopiť a označiť jedným pojmom. Od maľovaných a textilných obrazov Malgorzaty Mirgy-Tas cez fotografické koláže a textilno-kostýmové inštalácie Delaine Le Bas, či maľby českej umelkyne Ladislavy Gažiovej po video-art Emílie Rigovej. Nedá sa uchopiť a označovať, tak ako nemôžeme jedným slovom pomenovať celú rómsku menšinu. „Ak sa pozriete na anti-ciganizmus a diskrimináciu Rómov, myslím si, že to je vytvorené stereotypným obrazom. Takže práve obraz je výborný nástroj na boj proti stereotypom. Každý má nejaký osobný príbeh, pričom nič nemôže byť viac osobné ako vystavovanie umenia. Umenie je protikladom stereotypov,“ povedal Moritz Pankok s tým, že umelci svojou tvorbou bojujú proti stereotypom a poukazujú na ne. „Umelci sú nesmierne potrební. Úspech Galérie Kai Dikhas nám ukazuje, že sme na správnej ceste.“

Delaine Le Bas si myslí, že aj v rámci rómskej komunity môžete byť na okraji a človek je potom dvojnásobne vylúčený. Jej práca pojednáva o odlišnosti a o tom, aké je to byť iný v rôznych formách. „Dotýkam sa aj týchto problémov.

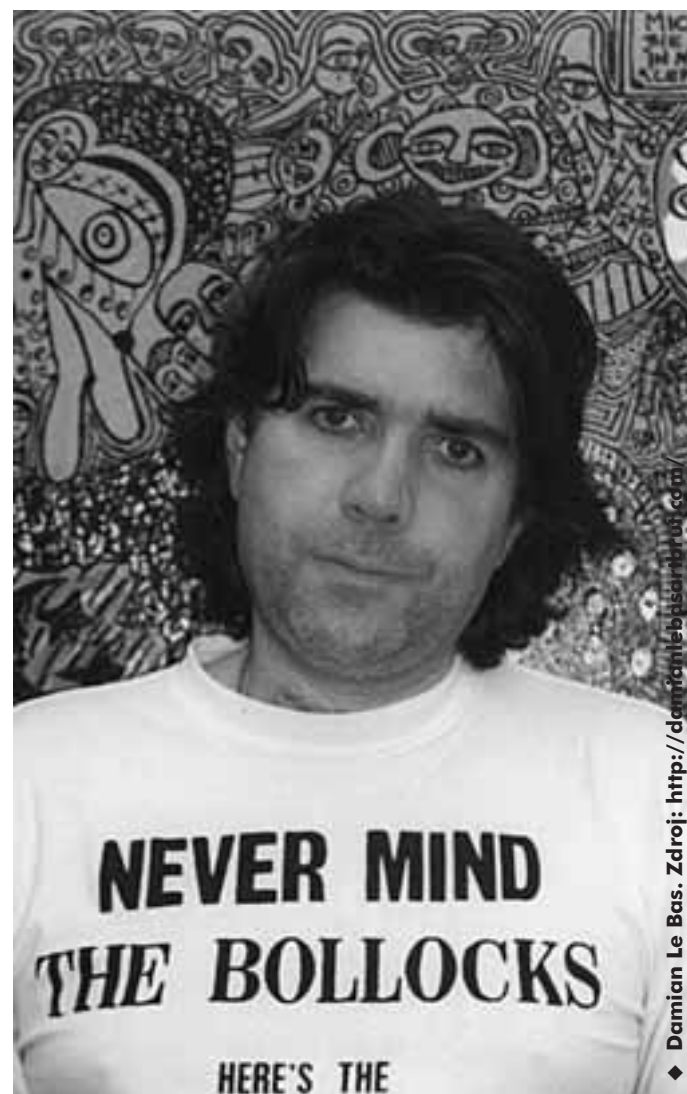
nalizovaných rómskych komunít. Celkové odhadované náklady na realizáciu sú predpokladané vo výške 340 miliónov eur, pričom zdroje z európskych štrukturálnych a investičných fondov sú vo výške 266 miliónov eur. Najväčšia čiastka je zameraná na oblasť vzdelávania, v indikovanej hodnote do 140 miliónov eur.

(red, TS)

Odstrániť nelegálne skládky a zlepšiť systém nakladania s odpadom môže 1 043 miest a obcí

Bratislava, 28. 2. 2017 – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR) ako sprostredkovateľský orgán pre Operačný program Ľudské zdroje (OP ĽZ) vyhlásilo výzvu zameranú na komunálny odpad a nelegálne skládky. Operačný program má ambíciu prostredníctvom finančného príspevku z eurofondov vo výške 8,1 milióna eur zlepšiť situáciu a systém nakladania s odpadom v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít v siedmich slovenských krajoch.

Výzva je zameraná na vybudovanie, resp. dobudovanie systému zberu a odvozu komunálneho odpadu a na realizáciu sanačných prác nelegálnych skládok, vrátane eliminácie nepriaznivých vplyvov nelegálnej skládky. Oprávnenosť žiadateľa o nenávratné finančné príspevky spĺňa

♦ Damian Le Bas. Zdroj: <http://domanlebas.com>

Ak ste v komunite, ktorá je na okraji, ale vy ste ešte aj v rámci tej komunity na okraji, napríklad pre vašu sexuálnu orientáciu alebo preto, čo ste sa rozhodli vo svojom živote robiť, alebo že ste napriek ustáleným postupom komunity išli vlastnou cestou. V mojej práci sa teda venujem aj tejto pozícii,“ vysvetľuje Delaine. Jej manžel Damian Le Bas je tiež známy umelec – aj on výrazne prepája umenie s aktivizmom. Damian je známy najmä farebnými mapami a kolážami, ktoré dotvára o kresby, slogany a častokrát pracuje s fiktívnou krajinou – *Romanistanom*. „Myslím si, že mapy sú krásne, no na druhej strane ich rád pretváram, dávam im iný význam. Mapy Európy pretváram na novú, neexistujúcu krajinu Romanistan. Je to utopická myšlienka o vlastnej krajine,“ uviedol k svojim dielam Damian Le Bas.

Velká strata

Delaine Le Bas a jej manžel Damian Le Bas tvorili známu umeleckú dvojicu. Pracovali spolu na obrovskom množstve inštalácií a performancií. Vystavovali po celom svete. So zármutom sme sa dozvedeli správu, že nás v sobotu 9. decembra 2017 Damian Le Bas nečakane opustil. V poslednej dobe pracoval na javiskovom dizajne pre významné berlínske divadlo Gorki. Spolu s Delaine vystavovali na poslednom berlínskom jesennom salóne umenia. Damian bol tiež jedným z vystavujúcich na prvom rómskom pavilóne na Benátskom bienále. „Vždy bol hybnou silou umenia rómskej a sintskej menšiny. Jeho osobná a profesionálna energia nás bude neustále inšpirovať. Damian Le Bas bol od založenia Kai Dikhas ústrednou umeleckou osobnosťou našej galérie,“ napísal Moritz Pankok. Galéria Kai Dikhas v januári uvedie výstavu diel Damiana Le Bas.

Text: Paula Ďurinová

Materiál pripravený Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity je doplnením existujúcej stratégie, ktorá bola schválená v roku 2012 a predstavuje základný, východiskový dokument pre integráciu Rómov. Prijaté akčné plány rozpracovávajú strategické východiská v tejto téme a reagujú aj na programové vyhlásenie vlády. Materiál má priamy dopad na politiky podpory tvorby pracovných miest a školskej politiky – konkrétne na regionálne školstvo, vzdelávanie detí v materských školách a rozvíjanie inkluzívneho vzdelávania. Akčné plány majú za cieľ významne napomôcť pri inklúzii marginalizovaných rómskych komunít a majú potenciál naplniť ambície slovenskej vlády v boji s chudobou.

Materiál obsahuje 31 ambiciózných cieľov, rozdelených podľa piatich tematických oblastí. Obsahuje 59 konkrétnych opatrení a 95 detailných aktivít. V horizontálnej rovine kooperuje s vládnymi politikami prijatými na základe schémy o podpore najmenej rozvinutých okresov. Materiál pridáva k jednotlivým opatreniam aj číselné indikátory, ktoré umožňujú Úradu splnomocnenca SR pre rómske komunity robiť odpočty realizácie jednotlivých opatrení.

Realizácia stratégie je v súlade s Operačným programom Ľudské zdroje, najmä prioritnou osou 5 – Integrácia marginalizovaných rómskych komunít a prioritnou osou 6 – Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou margi-

1 043 obcí zo siedmich slovenských krajov podľa Atlasu rómskych komunít (2013), s výnimkou Bratislavského kraja.

„Od januára 2016 sme vyhlásili piatu výzvu, ktorej cieľom je zvýšiť počet rómskych domácností s prístupom k zlepšeným podmienkam bývania. Nelegálne skládky sú problémom v mnohých častiach Slovenska. Nietenže majú negatívny dopad na našu prírodu, ale aj na vzájomné spolunažívanie. Veríme, že vďaka prostriedkom z Európskej únie sa nám podarí odstrániť čo najviac nelegálnych skládok a zaviesť efektívny systém nakladania s komunálnym odpadom,“ povedal podpredseda vlády SR a minister vnútra Robert Kaliňák.

Výzva bude spolufinancovaná z Európskeho fondu regionálneho rozvoja sumou vo výške 8 160 295 eur. Zo štátneho rozpočtu je na projekty vyčlenených 960 035 eur. Zvyšných 5% financovania je povinný zabezpečiť prijímateľ príspevku.

V rámci aktivity Vybudovanie, resp. dobudovanie systému zberu a odvozu komunálneho odpadu pôjde o vybudovanie stojísk na umiestnenie zberných nádob na zmesový komunálny odpad a vybudovanie zberných dvorov, vrátane nákupu huteľných vecí na podporu triedeného zberu (zberné nádoby, zberové vozidlá, technika).

(red, TS)

Zlatica Rusova RÓMOVIA Z TISOVCA O ROMA TISOVCATAR

Rómsky literárny klub (ROLIK)

Keď som písala knihu Rómsky holokaust na Slovensku, už vtedy som počula od ľudí, ktorých som navštívila, hovoriť o Tisovskej osade. Hovorili, že bola vypálená, a to krutým spôsobom. Údajne prišli na osadu provokatéri prezlečení za partizánov. Že vraj chcú zamíňovať most cez rieku Rimavu, v blízkosti starej papierne. Keď Cigáni súhlasili, na ich znamenie ich obkolesili nemeckí vojaci. Že vraj ich nahnali do jedného domu, poliali dom benzínom a zapálili. Kto vybehol von, toho zastrelili.

Zaujmal ma tento príbeh, no nebola som si istá, preto som hľadala niekoho, kto býval v Tisovci a niečo vedel o tejto udalosti. A tak som sa vybrala do Tisovca. Nebola som sama, bola so mnou aj koordinátorka z Revúcej. Čakal nás tam pán Dušan Hutka, ktorý napísal knihu Príbehy z vojny. V roku 2017 ju vydalo naše mesto a základná organizácia Zväzu protifašistických bojovníkov v Tisovci. Bola som rada, že som v ňom našla človeka, ktorý má veľké skúsenosti a veľké srdce. Porozprávala som mu, prečo som prišla a čo som počula, a tiež, že si nie som istá, či sa to zakladá na pravde. Povedal mi tolko: „Nikde som sa nestretol s dokumentmi, ktoré by dokazovali túto udalosť. Vyzerá to tak, že sa fakty a doklady o tejto udalosti postupne stratili alebo sa vôbec nezaznamenali. V tom čase sa takýchto udalostí stávalo veľmi veľa. Ja som zháňal dostupnú literatúru. A čo sa týka chlapov z osady, čo boli zastrelení, boli odovzdané preukazy na mestskom úrade. A následne bol vyvesený papier s menami popravených z dôvodu zaistenia. Po vojne sa zaznamenali nejaké údaje a fakty, no postupne sa to strácalo. Začali sa tiež robiť exhumácie zavraždených. V apríli 1945 v Kremničke, kde zastrelili zvyšok osady – ženy a deti.“

Opýtala som sa, ako sa vlastne toto všetko stalo, na čo mi pán Hutka celý príbeh rozpovedal.

V roku 1939 vznikla v Tisovci nová osada Papiereň. Mesto postavilo v osade aj niekoľko nových domčekov, ktoré boli odovzdané do užívania 11. novembra 1939. Po obsadení Tisovca nemeckou armádou Nemci robili na dennom poriadku kontroly. Nemecká armáda mala veľké problémy s partizánmi. Nemci vedeli aj to, že ľudia z Tisovca partizánom pomáhajú. Preto posielali medzi ľudí provokatérov. A toto sa stalo údajne osudným aj Tisovským Cigánom. Na osadu sa večer vybral prezlečený provokatér. Bol to však pracovník tisovského ortskomanda, istý Hartman. Požiadal Cigánov o pomoc pri zamíňovaní mosta, čo viedol cez rieku Rimava, ktorá bola blízko. Keď Cigáni povedali, že súhlasia a že mu pomôžu, na jeho povel osadu obkľúčili nemeckí vojaci.

Všetkých vyhnali z ich domčekov a hnali ich na cestu, kde ich strážili nemeckí vojaci, ale aj ľudia, čo s Nemcami spolupracovali ako Hlinkova garda. Po zamíňovaní mosta museli Cigáni opustiť svoje príbytky. Zachránilo sa len dievčatko, Ema Mušuková, ktoré sa schovalo pod posteľ. Nikto ho nehladal. Po odchode vojakov a zaistených Cigánov sa Ema vybrala k rodine na Rimavskú Pľu. V osade bol v tom čase aj neznámy chlap, ktorý mal vojenské, roztrhané šaty. Požiadal Cigánov o prenocovanie. Po 17-tej hodine platil zákaz vychádzania, stanné právo. A tak sa tento človek dostal medzi zaistených, ktorých presúvali v noci do Tisovca.

Keď došli do Tisovca, na námestí ich rozdelili. Ženy a deti umiestnili do starého mestského domu a chlapov viedli smerom na Hradovú. Zastavili ich pred posledným domom. Tu boli ubytovaní, s nimi aj niekoľko nemeckých vojakov. Vojaci si vypýtali lopaty a krompáče od majiteľa domu a on im dal, čo požadovali.

Cigánskym chlapom dali rozkaz, aby vykopali zákop pre guľometné hniezdo. Do rána muselo byť hotové. Pod hlavňami samopalov kopali celú noc. O pol šiestej ráno im dali rozkaz, že už stačí, že si môžu oddýchnuť. Chlapi si posadali na kraj jamy a vtedy ich postrieľali. Popadali do jamy, ktorú si sami vykopali. A tak tam zomrelo štrnásť ci-

gánskych chlapov a údajne jeden neznámy. No niektorí hovorili, že boli dvaja, čo nebolo dokázané. Vojaci jamu zahrabali, a potom sa vybrali do krčmy, kde si nemeckí vojaci vypili za dobre vykonanú prácu a dobre splnený rozkaz. Osobné preukazy odovzdali na mestskom úrade a neskôr boli mená popravených vyvesené veliteľstvom na výstrahu.

Pre 16 cigánskych žien a 35 detí bolo prístavené nákladné auto. Bolo im povedané, že idú na nútené práce. Naložili ich a veliteľ dal rozkaz na odchod. Ulicou utekala mladá Cigánka a kričala, že aj ona chce ísť so svojou rodinou.

Nákladné auto ich odviezlo do Banskej Bystrice, kde ich vyložili. Dostali sa údajne do banskobystrickej väznice, no neboli ani zaevidovaní. Takmer po troch týždňoch, dňa 12. decembra 1944 boli všetci postrieľaní v protitankovom zákope pri Kremničke.

V apríli 1945 sa niektoré Cigánky z Papierne podarilo identifikovať po exhumácii. Exhumácia sa po odchode nemeckých vojsk urobila aj pod Hradovou. Popravených pochovali na cintoríne v Hámri.

Bez trestu neobišiel ani veliteľ z Tisovca. Zahynul týždeň po nariadení popravy. Partizáni zamíňovali cestu smerom na Brezno a 29. novembra 1944 nemecké osobné auto nabehlo na nastraženú mínu. V aute zomrel veliteľ ortskomanda v Tisovci spolu a ďalšími dvoma spolujazdcami, hauptsturmführerom Ottom Mayerom aj jeho zástupcom sturmbannführerom Sprottom. Partizáni ukoristili dôležité vojenské dokumenty a mapy. Tisovec bol oslobodený 28. januára 1945 Rumunskou a Sovietskou armádou.

Veľmi som bola v pomykove a nevedela som, čo si pomyslieť, keď som stretla v nemocnici človeka, ktorý mi povedal, že vie, že som napísala knihu o holokauste. „Keby som vedel, tak prídem za vami a porozprávam vám príbeh o Hujkovej dcére, ktorá zomrela v Tisovci.“

„A čo sa jej stalo?“ opýtala som sa. „Viete, ona tam bývala. A prišiel jeden z Hlinkovej gardy, prezlečený za partizána. Povedal im, že potrebuje pomoc, že potrebuje vyhodiť most, čo vedie cez Rimavu a naši Cigáni mu pomoc prisľúbili. Vzápätí ich obkľúčili nemeckí vojaci.“

Chlap sa zamyslel a bol trochu ticho. Ale o chvíľu začal zase rozprávať. „Bolo to veľmi zlé. Vojaci všetkých nahnali do jedného domu, poliali ho benzínom a zapálili. Kto vybehol z domu, toho zastrelili. Len jedno dievčatko sa zachránilo, to bolo vtiahnuté pod posteľou. Tú do toho domu nezavreli. Keď počula krik, pomalinky odbehla a utekala k rodine. Tak sa zachránila, jedna jediná.“

A tak som ostala ako „vyplieskaná“. Kto má pravdu? A ako vie tento chlap o dievčatku, ktoré sa zachránilo? Keď som mu porozprávala o hrobch a pomníku, on sa len zasmial a odišiel.

Som veľmi šťastná, že sa naši Rómovia dozvedia pravdu o Tisovských Rómoch. A pomohol mi k tomu pán s veľkým srdiečkom. Ďakujem pánovi Hutkovi za jeho pomoc a dovoľenie čerpať z jeho knihy.

* * *

Kanakirinas i keňva palo Holokaustos-Romano pharipen servikoro mengero, ma akor šunkeras le romendar ke save phiras, so pe ačhija le romenge Tisovcate. Vakerenas hoj avrilabarkerde le romen. Vakerenas hoj ale ko roma preko urde manuša partizanenge u kamle ši lenge na šegitinena la phurđinaha so džal pre kopaňi Rimava, paše paši Papierňa. Sar o roma priminde te

šegitinen lenge, o nemco vazdňa o vast, u o lukeste sle keril lende le samopalenca. Vakernas mange, pandik len savore našade andro jekh kher, čorde o kher benzinoha u labarde. Ko avri našlas, livinenas les. Gondolinkeras so hin prada čačo, te pisinen čak avka nakamjom. Vašoda mange phendom, hoj dža Tisovcate u rakha manuše so valeso palaka dadžanel. Gejom Tisovcate, no na korkori. Aja manca e koordinatorka so Revucate kerel socijalno buťi. Ma Tisovcate man ma užarlas aver ajsi koordinatorka so mange rakhja manuše so man ma užarlas, o Ing Dušan Hutka. Ada raj pisinda-irnda keňva „Príbehy z vojny“, savi diňa avri o foros u i „Základná organizácia zväzostar proti fašistických bojovníkov!“ andri Tisovcate andro berša 2017. Sjomas lošaji hoj chuňom ase manuše so ma but palakada džanel, u hin les lačo jilo. Kanak leske vakerdom soske ajom, so šundom, u hoj nadžanav so hin proda savoro čačo. Phenda mange.

Me nadžanav akalestar, u ňikhaj la rakhjom paladalila, hoj ujasadačačo. Hinčačo hoj palo mariben pumen na kernas ňisave udaja u fakti so pe andre irinkerđas. Diťhol oda avka, hoj palakada pumen o papira našade u fakti nakerde. No me narakhjom palada ňisave papira hoj ada pe avkake ačhija. Aka serđave buťa pumen akora čhile bare but. Me bare but rodkeras te rakhav dochundi literatura - godaveripena. Oda so pes ačhija adaj Tisovcate, o romane murša so sle livinde, lengere legitimaciji o lukeste ligene pro foreskero urados. Pandik thode papiris le romengere navenca so len livinde pro vudar, te daran o manuša. Kanak phučjom le rajestar, ši jov džanel sar oda sjale Tisovske romenca. O inžiňejris Dušan Hutko mange phenda.

„Me ňikhaj na rakhjom palada so pes ačhija Tisovcate andre varesavi dokumentacija, so pe vakerđas palo roma so pes lenca ačhija. Polokore oda našjolas. No kernas pumen palo mariben ekshumaciji manušengere. Andro aprili 1945 Kremničate kerde tekaj livinde led žuvjen u lečhavoren.“

Andro berša 1939 ačhade Tisovcate nevo than kaj o roma dživenas lakero navsja: Papiereň O foro adaj kerđa te valekeci neve khera. Dinele romenge andre te dživen 11. novembroste 1939.

Sar ale andro foro Tisovcate o ňemcika lukeste, kernas sako džives kontroli. Le ňemciko lukesten sle bare pharipena. Tisovcaker manuša le partizanenge bare šegitinenas. Vašoda o ňemci bičhavkernas maškaro manuša le preko urde, ajsen provokateren. U akada pe ačhija teko Tisovske roma. Ko roma bičhade preko urde murše, hoj hino partizano. No sja oda preko urdo manuš so kerlas andro Tisovsskero komandos, valesavo Hartman. Kamja te šegitinen o roma leske te zaminovinen i phurđ khatar čujolas i patak Rimava. Sar o roma line vaš peskero hoj leske šegitinena, akor vazdňa o murš o vasta u paj lengero lagros o ňemci zaučharde samopalenca. Savore romen o ňemci kalukeste našavkerde andalo khera. Našade len pro drom kaj len ikrenas o lukeste, te i Hlinkova garda so le ňemcen cakernas. Vaša kase bibachtađe manuša o roma musaj te mukle pumare kherora. Jekh čhajori so pela kedňa, pe garuđa telo vodro, ňiko la na dikhja le lukestendar. Lakero nav sja Ema Mušuková. Sar pe lake diňa, našta ko fajti Rimaska Pilate. Maškaro roma sja te valesavo murš so sja pre leste čhingerde lukestane gađa. Te o lelile o ňemci le romenca. Mangja peske le romendar soviben. Nakam-

ja tedžan ma sja but ori u nakamja te chuden le. Mersja dino hoj o manuša palo pančto ora ma naštik džanas avri. Sja avridino stanno pravo - hakajos. Kanak le romen našade andro foro, odoj len ulade. Le džuvjen le čhavorenca dine andro purano foroskero urados, u le muršen našavnas pre Hradova. Ačhade len pašo agorutno kher, andrada kher bešnas išvale save ňemci. Adaj pumenge mangle o lukeste le gadžestar lopati u čakaňa. Le romengep hendle hoj odoj musaj te hašinen zakopo, vašo guľometno kheroro, u ži raťaha musaj tovel hašindo. Ceji rat o roma hašinenas u o ňemci pre lende ikrenas o samopala. Raťaha šovengero lenge phende, hoj ma lače hin hašindo, tebešen pumenge tele, te piheninen. O murša pumenge beškerde pro agor la chevake, u akor len livinkerde. Savore hulinde andri chev so pumenge hašinkerde. U maškár lende te oda lukesto so le ňiko na pindžarlas. Avka pe vakerel, hoj sle duj džene, no narakhja pe niš so pediñas te phenen hoj hin oda čačo. Odoj mule dešuštar romane murša. O ňemci len andre hašinde pandik gele andri kočma te pijen, hoj kerde lači buťi, u kerdo rozkazi-parančoli. Le muršenge pre prevkaza- legitimaciji ligene pro foroskero urados. Pandik o veliteľstvos thodľa papiris le navenca so len livinde te daran o manuša.

Vašo 16 džuvja u 35 čhavore sja ačhado nakladno motoris, pre savo sle savore našade. Ma o veliteli devkerlas parančoli te džan het, akor našlas mek jekh romňi, „hoj te jkamel tedžan pire fajtenca. Phendo sjalenge, hoj džan pro nuťene buťa. No ligene len Banska Bystricate andri bansobystrickero-žalaris - bertenate. Sar len ligenenas lengere nava ňikhaj na sne pisinde - irinde. Palo trin kurke 12. Decembros 1944 sle savore livinkerde andro protitankovo zakopo paši Kremnička. Andro aprilis pe paši ekshumacija valesave džuvjente čhavoren podarinda te arakhen lengere nava. No na savoren. Ekshumacija pe kerđa te pod Hradovou sar o ňemci gele het. Parunde len andro temetovo Hamrende.

No nasja prada biskerdo. Jekh kurko paloda sar kerde o ňemci livinkede le muršen, o partizana zaminovinde o drom pro Brezno. 29. Nov 1945 o ňemciko motori geja pre chev. Muja akor o veliteli khataro komando Tisovcatar, hauptsturfsführer Otto Mayer, pandik šturmbannführer Sprott. O partizana paš lende akor rakhle o dokumenti thaj o mapi. O Tisovco sja avri vatindo 28. Jan 1945 le Rumunsko thaj le Rusengere lukestenca.

Pandik me ačhijom bi laveskero, kanak chuňom jekhe manuše andro korhazo. Ačhada man u phenda:

„Te džandomas sigeder so pisinen-irinen, gejomas pal tumende. Vakerđomas tumenge pale Hujkoskeri čhaj so muja Tisovcate.“

„U so pe lake ačhija?“

„Džanen joj odoj dživelas. U aja ko roma jekh preko urdo partizanoske, u sja oda andali Hlinkova garda. Phenda le romenge ši leske na šegitindehas, la phurđinaha so džal preko Rimavica. Hoj kamjas aja phurđin te podmínovinen. O roma leske priminde hoj leske šegitinena. O murš kerđa le vasteha u kerilo romas le mindar pherdo ňemci, u sle len savoren samopala. Savoren našade andro jek kher, čorde u pre benzino u labarde. Save našna savri, mundarlivinenas. Jekh čhajori ačhija te dživen. Garuđa pes telo vodro. Sar pe diňa našta ko fajti. Oja jekh ačhija te dživen.“

Ačhijom bi laveskeri. Kaske akana te paťan? Sar džanel ada rom hoj jekh čhajori ačhija te dživen? U savore roma vakeren oda jekh. Sar leske kezdiňom te vakeren paloda kaj hine parunde hasaňa u geja het.

Sjom bachťaji hoj amare roma džanena kaj hine ala roma parunde. U šegitindam ange koda o raj bare jileha.

Pajikerav le rajeske indžiňejriske Dušanovi Hutkovi vaš leskere lava u vaš leskeri keňva savi mange but šegitinda. „Príbehy z vojny“. Pajikerav!

Zabudnuté kráľovstvo

Autor: Ernest Everhard (Braňo Oláh) / September 2006

Kapitola IX. Cesta utrpenia

Amir si kúpil na cestu do Kanaudž za utŕžené striebro somára, ktorý ťahal jeho káru. Pri zranenom na nej sedeli Nity a Laxmí. Vôbec netušili, že tento mladý muž je posledným potomkom kráľovského rodu a že ošetrovali a starali sa o maharadžu porazenej ríše Kanaudž. Snažili sa čo najlepšie postarať o neznámeho mládenca, o ktorom nič nevedeli, dokonca ani len jeho meno. No robili čo mohli, aby sa zo svojich skromných prostriedkov dokázali čo najlepšie postarať o mladého muža, ktorého jemná, ušľachtilá tvár vyžarovala akési neopísateľné, príjemné dobro. Nity sa v tomto nikdy nemýlila a vždy hovorila, že ona zloducha spozná na prvý pohľad. V Agre zašla za miestnym liečiteľom, ktorý Charšana prezrel, obviazal mu ranu obkladmi z liečivých listov Bilvy, a za peknú kôpku striebra im dal na cestu silný odvar z Datury. Odvar tejto rastliny mal moc človeka uspať na veľmi dlhý čas, ba, ak nebol dosť opatrný, aj navždy. No ak chceli, aby mládenec prežil cestu do Kanaudž, musel ju prespať. Inak by cítil bolesti pri otrasoch starej rozheganej káry, ktorá roky slúžila na prevoz mŕtvych. Teraz sa jej dostalo veľkej cti – táto stará pohrebná haraburda bude viesť samotného maharadžu. Trochu unavení, no šťastní, že sú v celi, dorazili za päť dní k západným bránam Kanaudž. Charšan väčšinu času prespal, či skôr preblúznil v horúčkach. Bez problémov vošli do mesta. Stráž si ich nevšímala, no opačným smerom neprešla ani myš. V meste vládol chaos. Všade navôkol videli vyhorené zvyšky honosných sídiel brahmanov a ruiny vyrabovaných chrámov. Všetci obyvatelia, vrátane šľachticov a vojakov, ktorí zostali v meste, boli zhromažďovaní do dlhočizného zástupu, v ktorom boli aj ženy a deti. Zostať mohli len nevládni a starci, ktorí sa už nehodili za otrokov. Mahmúd vydal rozkaz, že všetci obyvatelia hlavného mesta Kanaudž budú odvedení do otroctva a predaní na trhu v Kábule. Viac ako stotisíc ľudí tvoril tento ohromný zástup, do ktorého boli nahananí aj Amir so svojou manželkou a dcérou. Darmo Amir presviedčal strážu, že vezie zraneného. Tí mu nerozumeli ani slovo a kopijami ho nahnali do zástupu, ktorý sa pohol z rozvalín. Ruiny a popol zostali z honosného mesta maharadžov, ktorí tu vládli dlhé stáročia. Mahmúdove vozy praskali pod ťarchou zlata, striebra a iných pokladov, ktoré ulúpil v tejto bohatej krajine. Medzitým vylúpil a zničil stovky chrámov, na čele s najbohatším chrámom Boha Šivu v Somnáthe. Len tento chrám vlastnil viac ako desaťtisíc dedín. Keď Mahmúd a jeho naj-

vernejší uvideli chrámovú pokladnicu, zostali stáť s otvorenými ústami v nemom úžase nad hromadami zlata, striebra a drahých kameňov. S ohnivým zápalom rozbíjali pred prosiacimi kňazmi zlaté sochy Boha Šivu, pľuli na ne a preklínali ich ako hnusné modly. Každý vojak si prišiel na svoje – domov si viezol peknú kôpku zlata a niekoľko otrokov. Ako všetci víťazi, pri rabovaní znásilňovali a zabíjali ženy. No po prvom ošiali si uvedomili, že rozumnejšie bude, ak si ich privezú domov. Tí bohatší si z nich urobia konkubíny vo svojich háremoch, chudobnejší si s nimi užijú, a potom ich dobre predajú. Mahmúd sa rozhodol pre náhly odchod po správach o príchode čálukjovských vojsk. Tie by sa mohli spojiť s vojskami jednotlivých kniežat, ktoré sa rozhodli brániť svoje domovy. Mahmúd vyslal k Pulakéšinovi emisára, ktorý dohodol, že novou hranicou bude hlavné mesto Kanaudž, alebo lepšie povedané, to, čo z neho zostalo. Aj keď získal súhlas, neuveril Pulakéšinovi, že sa nespojí so zvyškami kanaudžskej armády a neudrie na jeho armádu, ktorá je odrezaná ohromnou diaľavou od svojho kráľovstva a v boji pri Agre stratila tretinu svojich mužov. Mahmúd vydal rozkaz vyrabovať a zničiť Kanaudž. Všade horeli domy a aj maharadžov palác ľahol popolom. Čo nezničil oheň, to zbúrali samotní obyvatelia Kanaudž, ktorých prinútili k tejto žalostnej otrockej práci. Ľudia najprv odmietali ničiť svoje mesto, no korbáče, kopije a meče ich nakoniec prinútili. S rachotom v oblakoch prachu padali honosné domy brahmanov, aj obyčajné domy či chatrče. Mesto sa zmenilo v jedno veľké rumovisko, ktorého prach sa miešal so slzami svojich obyvateľov. Až potom, čo dokončili toto dielo skazy im nad hlavami zapráskali biče a všetok ľud sa ako mohutná Ganga vytvorená z ľudských tiel, pohol na dlhočizný pochod do vzdialenej krajiny. Tam na nich čakal údel otrokov. Skutočná posvätná Ganga si napriek tomu, že na jej hladine plávali stovky nafúknutých mŕtvol stále tiekla rovnako pokojne, ako predtým. Vo svojej svätej nesmrteľnosti si nevšímala utrpenie svojho ľudu.

* * *

Charšan sa spotený prebral zo sna. Videl svojho otca, ako mu po lícach stekajú slzy. Vedľa neho mlčky stáli s neopísateľným smútkom v očiach všetci jeho bratia Dejdžand, Pora aj Mahendri. Za nimi stál ohromný zástup ľudí s rovnakým zvláštnym smútkom v očiach, ktorý ich všetkých všeobjímajúco spájal. Charšan sa chcel k nim rozbehnúť a objasť ich, no vtedy sa mu naraz rozplynuli a on sa prebudil.

Nad sebou znovu uvidel to nádherné dievča, ktoré mu omývalo ranu. Keď videlo, že sa Charšan prebral, priložilo mu k perám mech s vodou. Lačne sa naň prisal a s pôžitkom pil čistú, studenú vodu, ktorá mu náramne chutila. „Kto si a kam to vlastne ideme? Chytil ju za ruku a zadíval sa do jej nezvyčajných tyrkysových očí. Laxmí sa trochu začervenala a odtiahla ruku. Vtedy si aj Amir všimol, že sa mládenec prebral. „Pane, ja som Amir, to je moja dcéra Laxmí a tá spiaca žena vedľa vás je moja žena Nity. Celé noci pri vás prebdela, nuž sa unavila,“ povedal. Charšan sa pozrel na ženu na opačnej strane káry – pocitoval ku nej vďačnosť. Videl jej biedne sári a tvár kedysi peknej ženy poznačenú časom a trápením. „Našli sme vás na bojisku pred Agrou,“ pokračoval Amir, sediac na káre vpredú a držiac opraty. Stále sa otáčal k Charšanovi ležiacom za ním. „Zaplatili sme najlepšieho liečiteľa a starali sme sa o vás ako o vlastného syna. Keď ste sa prebali, jediné slová, ktoré ste dokázali povedať, boli: *Odvezte ma do Kanaudž, veľmi dobre sa vám odmením*. A tak sme sa napriek ťažkostiam a nebezpečenstvu, riskujúc svoje biedne životy vydali na cestu. No keď sme prišli do Kanaudž, tá už ležala v ruinách. Z toho krásneho mesta zostala len hŕba popola a skál.“ „Čo sa stalo s maharadžom a ostatnými šľachticmi? Padli na bojisku a s nimi celá ríša? Kam nás to viezeš?“ horúčkovito sa vypytoval Charšan. „No, len sa upokojte, pane, veď ste bledý ako smrť a slabý ako mucha. Všetko vám poviem, len si pokojne ľahnite.“ Charšan si unavene ľahol na slamu, ktorou bola kára vystlaná. Vystúpil na neho pot, ktorý mu Laxmí pozorne otrela a na čelo priložila obklad. „Maharadža a všetci z kráľovského dvora boli popravení. Chudáci, taký krásny život museli opustiť. Celá ríša nepadla, ale sa rozpadla. Každý radža z neobsadeného územia sa vrátil domov brániť svoje kniežatstvo na vlastnú päsť, pretože maharadža Dejdžand II. sa rozhodol vzdať a mesto vydal nepriateľovi bez boja. Myslel si, že sa tak zachráni a nakoniec sa vykúpi zlatom. No ten hrozný sultán ho dal hneď po príchode popraviť s celou jeho rodinou. Každý, ktorému čo i len trochu kráľovskej krvi prúdilo v žilách, musel umrieť rukou kata. Rovnako tak skončili všetci šľachtici z kráľovského dvora. Ó nie! Tomu démonovi nestačilo zlato, on si zobral všetko! Zlato, striebro, poklady, aj naše životy. Nás všetkých vedú do otroctva!“ Amirovi pri týchto slovách vstúpili do očí slzy. Hanbiac sa za to, nervózne si škrabal bradu. Charšan sa z posledných síl nadvihol a uvidel pred sebou zhrbene kráčať ohromný zástup užialených, biednych ľudí bez štipky nádeje. Padol na svoje lôžko. Lomco-

vala ním zlosť, nenávisť a hrozný pocit bezmocnosti. Cítil, ako sa mu do útrob vracia horúčka. „Ako sa to mohlo stať?“ šeptal si sám pre seba. Laxmí mu do úst vložila kúsok nánu – chleba potretého cesnakom, ktorý v ňom napriek všetkému smútku prebudil hlad. Dievča, akoby to vycítilo, lámalo chlieb, ktorý mládenkovi očividne chutil. „Musíte jesť, pane, aby ste nabrali silu. Budete ju potrebovať,“ Laxmí šep- tom povzbudzovala Charšana, aby jej rodičia nepočuli, že sa rozpráva s cudzím mužom. Usmiala sa na neho a ďalším kúskom chleba mu nedovolila čokoľvek povedať. Charšan chcel skutočne povedať, že jej hlas je ako čarovná hudba, ktorú by napriek smútku a žiaľu, ktorým je teraz jeho srdce naplnené, vrchovato s radosťou počúval celé veky. „Ne- viem, či to nebude odo mňa trúfalé, ale smiem vedieť vaše ctené meno pane?“ ozval sa Amir bez toho, aby sa obzrel na Charšana. Charšan zostal otázkou zaskočený a tváril sa, že potrebuje čas, kým požuje chlieb. Medzitým mu v hlave znela jediná myšlienka: *Nesmiem povedať svoje pravé me- no, ináč skončím ako moji bratia*. Ešte pred chvíľou preklíňal osud, prečo mu nedovolil čestne padnúť v boji, aby nemusel vidieť to hrozné poníženie svojej vlasti a svoj- ho ľudu. No v tejto chvíli sa mu veľmi chcelo žiť, ani sám ne- vedel prečo. *V človeku je napriek všetkému silná túžba po živote, ktorá sa prejaví práve vtedy, keď to najmenej ča- káme*, pomyslel si Charšan. „Moje meno je Sámín, som sy- nom Manoja, hlavného kráľovského koniara.“ Charšan si hneď neuvedomil, prečo mu prišlo na um práve toto me- no. Odmietol ďalší kúsok chleba a zatvoril oči, predstiera- júc, že sa mu chce veľmi spať. V hlave sa mu prehánali myšlienky na bratov, na cestu do ponižujúceho otroctva pod menom chlapca, ktorému v hneve vzal život. Jeho vlast už neexistuje a on už nie je princ, vlastne teraz maharadža Charšan, ale koniar Sámín. *Je toto všetko trest za to, čo som urobil tomu nevinnému chlapcovi a jeho rodine? Bobovia ma trescú za moje viny. Ale prečo trescú všetkých týchto ľudí okolo?* Dlhو sa trápil otázkami, na ktoré nevedel odpovedať a bolestne spytoval sám seba. S trpkým pocitom bezmocnosti nakoniec dospel k tomu, že mu nezostáva nič iné, ako prijať osud, ktorý mu určili bohovia.

* * *

Zatiaľ sa v stane sultána Mahmúda radili tí najdôležitejší šejkovia o ďalšom postupe. Všetci sedeli na hrubých kober- coch vyšívaných zlatom a striebrom, ktoré ešte nedávno zdobili maharadžov palác. Teraz boli vojnovou korisťou víťazov. „Otec, ja si myslím, že by sme mali všetkých otro- kov predat' na trhu v Kábule a utržené peniaze vložiť do štátnej pokladnice,“ princ Hassan sa pozeral po nespokoj- ných tvárach šejkov, ktorí čakali ešte ďalšie príjmy z pred- ja otrokov. Veď peňazí nikdy nie je dosť a boli to v podstate oni, ktorí vyzbrojili a živili svoje armády, čo vybojovali toto slávne víťazstvo. Mahmúd hlasno sľkal tuhý, presladený mäťový čaj. Túto chvíľu využil vezír Já kub ibn Lais, za- myslene si hladil svoju okrúhlu bradu, a potom akoby len tak mimochodom poznamenal: „Vznešený sultán si určite uvedomil, aké nebezpečenstvo bude predstavovať tento stotisícový dav nových, ešte neposlušných otrokov. Veď sa- motné mesto Kábul má menej obyvateľov. Šejkovia sa s tuč- nou korisťou budú ponáhľať domov aj so svojimi oddielmi a sultánova armáda si tiež po tom všetkom už potrebuje oddýchnuť a nie dňom a nocou strážiť otrokov. Rovnako tu nastane problém, ako Kábul uživí taký obrovský počet ľudí? Takisto som presvedčený o tom, že v Kábule nebude dosť bohatých kupcov, ktorí by dokázali kúpiť také množstvo otrokov. Takže ich bude treba predat' do cudziny a pod ce- nu. Veľmi malý a krátkodobý úžitok bude mať z toho naše kráľovstvo.“ „Dobre, takže čo navrhuješ?“ prerušil ho Mahmúd. „Tie najkrajšie ženy a najlepších otrokov možno výhodne predat' v Kábule, ostatných treba rozptýliť po naj- bohatšej provincii nášho kráľovstva, a to v Chorasane. Tam bude pre nich dosť roboty na poliach a pri zavražďovacích prácach. Takisto je tam dosť bohatých ľudí, ktorí radi zapla- tia za nových otrokov. A tvoja vznešenosť bude od nich každoročne vyberať poriadne masťné dane. Ani šejkovia nebudú ukrátení, dostanú svoj podiel teraz v zlate a striebre, bez zbytočných starostí s takou masou otrokov,“ vezír sa mierne uklonil svojmu sultánovi a spokojne sa usmieval. „Týmto ťa vymenúvam za správcu provincie Cho- rasan a poverujem ťa, aby si všetko urobil tak, ako si pove- dal.“ Keď sa šejkovia dozvedeli, aké tučné sú ich podiely na koristi, ktorú si dovezú domov, spokojne vyšli zo stanu a pochvalovali si sultánovu štedrosť i múdrosť vezíra, ktorý ich zbavil starostí s otrokmi. Mahmúd chytil vezíra pod pa- zuchu a zašepkal mu: „Pamätáš sa, keď som ti sľúbil, že ak vyhráme túto vojnu, zasypem ťa zlatom a dám ti toľko otro- kov, že ich ani nebudeš vedieť spočítat' Dnes to plním – máš toľko otrokov, že ich tak ľahko nespočítaš a okrem vojnovej koristi si každý rok môžeš ponechať tretinu všetkých daní vybraných v Chorasane.“ „Ďakujem ti pane, nech ťa Alah požehná a dá ti ešte dlhý život!“ vezír sa šťastne spustil k sultánovým nohám, ktoré s úprimným

pocitom šťastia objímal pri myšlienke na všetko bohatstvo a moc, ktoré mu práve teraz padli do lona.

Kapitola X. V otroctve

Z toho obrovského počtu odvečených ľudí boli postup- ne oddeľované rôzne veľké skupiny otrokov podľa toho, aké veľké a bohaté mesto bolo na trase ich pochodu. Boha- té mestá Chorasanu – Tús, Nišapur, Herát, Gurgan, Rej – pohltili masu otrokov ako vyschnutá zem poriadne výdatný lejak. Medzi poslednými, ktorí ešte stále putovali a pomaly sa vliekli k hradbám hlavného mesta Merv bol aj Charšan. Zo zranenia sa zotavil natoľko, že už mohol niekoľko hodín denne kráčať popri unavenom somárikovi a vŕzgajúcej ká- re. Amir s Nity ho prijali ako syna, ktorého nikdy nemali. Laxmí sa sprvu hanbila preriecť s ním čo i len slovo, no po čase si zvykla na neho, aj na jeho občasné plamenné po- hľady, ktorými jej nevedomky vyjadroval cit, čo sa v ňom rodil. Medzi putujúcimi sa vytvárali priateľstvá a každá var- na si urobila vlastnú skupinu, ktorá oddelene kráčala, jedla aj spala. Na túto skutočnosť Charšana upozornil Amir: „Pa- ne, je pre nás veľká česť, že sme ťa mohli poznať, ale nemal by si sa pridať k svojej varne?“ Charšan, teraz bývalý kráľov- ský koniar Sámín, položil s vďačnosťou v očiach ruku na Amirove plece a úprimne vyjadril prianie zostať spolu s je- ho rodinou z varny Nedotknuteľných, ktorá mu zachránila život. Keby mu niekto pred mesiacom povedal, že bude spávať, jesť a žiť medzi týmito ľuďmi, o ktorých si ostatné varny myslia, že ich poškrvni aj tieň opovrhovaných, ktorý na nich dopadne, tak by ho označil za blázna. Dnes je to je- ho každodenná skutočnosť, ktorá mu otvorila oči. Zistil, že títo biedni ľudia nie sú o nič horší ako všetci tí vznešení šľachtici oplývajúci bohatstvom. K Amirovi a Nity cítil ne- smiernu vďačnosť, za ktorú sa im chcel odmeniť. Stiahol si z ruky masívny zlatý náramok a z krku zlatú reťaz, na ktorej boli osadené zuby tигра z poľovačky v Rančí, čo mu vďaka Kohliho nástrahám mala byť osudnou. Amirovi pri týchto daroch od radosti zažiarili oči, no stačil jeden prísny po- hľad Nity a Amir všetky dary odmietol. Nakoniec mu Char- šan vnútil aspoň zlatý náramok – nech zaň zoženie dosta- tok jedla na zvyšok cesty. Prezeral si reťaz, obdivoval jemnú remeselnú prácu a pritom spomínal na svojich bratov, kto- rých už niet. Túto reťaz mu na pamiatku hrdinstva daroval Dejdžand. Keď mu ju osobne pripínal na krk, povedal: „Nech ti táto reťaz navždy pripomína tvoju odvahu mladé- ho tигра, ktorú si ja, tvoj najstarší brat, hlboko vážim. Buď

stále taký odvážny, čestný a priamy ako teraz a nedaj sa zviesť zo svojej cesty.“ Potom ho objal a zašepkal mu: „Charšan, teraz sa ti neprihováram ako maharadža ríše Ka- naudž, teraz ti to hovorím ako tvoj brat. Viem, občas si môžeš myslieť, že som k tebe nespravodlivý a aj keď to vždy tak nevyzerá, ja ťa mám rád a vždy ťa budem mať rád ako brata. Na to nikdy nezabudni.“ Charšanovi pri týchto spo- mienkach v žiare sliepňajúceho ohníka stekali po tvári slzy. Cítil sa zúfalo osamelý a bezmocný. Všetci ľudia, ktorých mal rád, sú mŕtvi alebo nezvestní v diaľavách jeho pokore- nej vlasti. Nevedel, čo sa stalo s Viratom, Khánom, Amitab- hom a ďalšími. Nakoniec sa nerád musel zmieriť s myšlienkou, že sú pravdepodobne všetci mŕtvi. Takmer nečujne si k nemu prisadla Laxmí zabalená do prikrývky. Charšan, po- hrúžený do spomienok, si spočiatku nevšimol jej nečujné kroky a s hanbou si rýchlo zotieral stopy sľz. Laxmí sa tvá- ri- la, že nič nevidí. „Sámín, pozri na všetky tie hviezdy, ako krásne svietia,“ povedala. Charšan zaklonil hlavu a bez slov obdivoval krásu hviezdnej oblohy. „Na čo myslíš, Sámín? Na svoju rodinu, blízkych, na svoju ženu?“ Laxmí sa po tej- to otázke zapýrila a svoj pohľad uprela do ohňa, na ktorý rýchlo prihodila pár drier, aby tak rozptýlila ostych. „Ženu nemám a ani nikoho. Celá moja rodina aj priatelia sú mŕt- vi.“ „Môj otec vraví, že všetky tie hviezdy nad nami sú duše spravodlivých, ktoré tam čakajú, kým sa znovu nenarodia a kým ich miesto na nebi nezaujme ďalšia duša spravodlivé- ho. Taký je vraj večný kolobeh života a smrti.“ „Myslíš, že sa práve v tejto chvíli na nás dívajú?“ spýtal sa Charšan a ne- smelo chytil Laxmí za ruku. Svoj zrak stále upieral na krásu hviezdneho neba. „Určite, a som si istá, Sámín, že sú na te- ba hrdí, lebo z teba vychovali dobrého človeka.“ „To je od teba pekné, Laxmí,“ s láskou sa na ňu usmial Charšan. Lax- mí sa dívala do jeho smutných očí a ani nevediac ako, po- hladila ho po hlave. Potom si uvedomila, čo spravila a rýchlo odbehla k svojim rodičom, ktorí spali na káre. Od- tiaľ Charšan počul tichý hlások: „Dobrá noc, Sámín, a ne- buď smutný.“ „Dobrá, Laxmí,“ potichu, akoby len pre seba zašepkal Charšan. Ráno dorazili pod vedením vezíra Já ku- ba ibn Laisa k Mervu – obrovskému mestu s vysokými čer- venkastými hradbami, ktoré je sídelným mestom provincie Chorasán. Okolie Mervu tvorili veľké poľnohospodárske usadlosti s dobrou, úrodnou pôdou, ktorá živila celé Mahmúdove kráľovstvo. Zelené pastviny sa hemžili rôznym dobytkom, ktorý sa lenivo pásol, nevšímajúc si zástup zú- božených cudzincov. Vysoké hradby chránili bohaté mesto s množstvom krásnych mešít a honosných sídiel šľachticov

a kupcov. Na veľkom, štvorcovom námestí striekala do výšky veľká fontána, ku ktorej si chodili miestni obyvatelia pre vodu a odbavovali tam aj rituálnu očistu namáz pred modlením, sa dnes konal veľký trh otrokov. Zúčastnili sa na ňom všetci bohatí šľachtici a kupci z Mervu a širokého okolia. Vyvolávač dával priviesť celé skupiny otrokov a vykrikoval úvodné ceny. Kupujúci pridávali a so zlosťou preklínali svojich súperov, ktorí zbytočne vyhánali ceny. Veď neveriacich bolo dosť pre všetkých. Tak sa Charšan stal majetkom bohatého kupca Abdulaha, ktorý vlastnil veľkú poľnohospodársku usadlosť neďaleko Mervu. Najprv sa mu vyvolávacia cena videla príliš vysoká, ale keď vyvolávač vykrikoval, že medzi otrokmi je aj koniar, ktorý ovláda arabský jazyk a niekoľko mladých, krásnych otrokýň, Abdulah spozornel. Videl, že ostatní sú mocní a dobre poslúžia na práce na poli. Abdulah chodil pomedzi otrokov, prezeral im hrudník, omaciaval ruky, nohy a kontroloval chrup. Keď ich zopár prezrel a uistil sa, že je to mocný, zdravý a dobre živенý tovar, nezaváhal ani na chvíľu a zvyšoval cenu, kým otroci neboli jeho majetkom. Svojim ozbrojeným sluhom prikázal otrokov zviazať a odviešť ich na jeho usadlosť. Charšan sa snažil strážcom vysvetliť, že je to zbytočné a oni pôjdu aj bez zväzovania. „Ty si ten koniar?“ obrátil sa neho Abdulah. „Áno,“ bez štipky pokory mu odpovedal Charšan. „Ako sa voláš, koniar? A kde si sa naučil našu reč?“ „Často som chodil s otcom s karavánami, a tak som časom čo to pochytíl.“ „Ako vidím, si bystrý – tak si pre svoje dobro uvedom, že musíš bez rečí počúvať rozkazy a nebyť drzý. Rozprávaš sa so mnou, ako by si mi bol roveň, ale uvedom si, že si len otrok. Vyplatte mu desať rán bičom, nech si zvyká! Ale tak, aby zajtra mohol pracovať,“ hrozil pästou sluhom. „Potom ich zviažte a odvedte!“ Dvaja muži zrazili Charšana na kolená, ruky mu vykrútili dozadu a pred celým námestím ho začali bičovať. Mala to byť výstraha pre všetkých nových otrokov, že každá neposlušnosť bude tvrdo potrestaná. Charšan počas bičovania nevydal ani hlások. To muža, ktorý ho bičoval, privádzalo do zúrivosti a údivu. S tým sa ešte nestretol. Doteraz každý, kto okúsil silu jeho biča, kričal a prosil o milosť. A tak bol každý ďalší úder prudší, až z chrbta striekala krv. Laxmí aj Nity sa na to nemohli dívať – odvrátili svoj pohľad a neprestajne plakali. Charšan myslel na svojho otca, bratov, Viratu, Khána, Amitabha, Zosima. Čo úder, to ďalšia tvár, ktorá mu dodávala odvalu. Za každý úder prisahal pomstu. Pri poslednom údere sa mu pred očami mihla tvár Sámína, ktorého on ubíčoval na smrť. Teraz nosí jeho meno a na vlastnej koži cíti bolesť a poníženie, ktoré on pripravil úbohému chlapcovi. *Takto mi bobovia dávajú pocítiť svoj bnev za moje briechy. Ja však nebudem reptáť a sťažovať sa na krutosť osudu! Všetko to prijmem pokorne, ako zasľúžený trest*, premýšľal Charšan zatínajúc zuby od bolesti. V duchu sa začal modliť ďakovnú modlitbu. Keď sa bičovanie skončilo, chceli mu pomôcť vstať, no odmietol. Postavil sa a tackavým krokom prešiel do zástupu, kde ho hneď podopreli Amir, Nity a Laxmí. Zástupom sa niesli šeptané slová obdivu. „To je odvaha.“ „Kto je ten odvážny mládenec?“ Nikto v ňom nepoznal princa Charšana, teraz právoplatného maharadžu rozvrátenej ríše Kanaudž. Odo dňa, keď sa odohrala bitka pri Agre sa zmenil na nepoznanie. Tvár mu zdobila jemná mladícka brada a popri sluche až k oku sa mu vinula hrubá, čerstvo zahojená jazva. Keby sa teraz rozhodol vykričať týmto ľuďom, že on je Charšan, ich právoplatný kráľ, nikto by mu neuveril. Všetci počuli správu o tom, že princ padol v boji. Nieкто z Nedotknuteľných, s ktorými Charšan posledné týždne žil, s hrdosťou zakričal: „Ja ho poznám, to je koniar Sámín!“

Ktosi ďalší mu s trpkosťou v hlase odpovedal: „Keby sme mali viac takých koniarov, nemuseli sme byť teraz otrokmi.“ Nad hlavami im zapráskali biče, ktoré rázne ukončili tieto reči. Tito úbohí, zlomení ľudia bez nádeje na lepší zajtrajšok zostali z mohutnej ľudskej Gangy, ktorá sa pred dvoma mesiacmi pohla z Kanaudž. Ticho a poslušne sa vliekli na tentoraz už poslednú cestu – do otroctva, v ktorom dožijú svoj biedny, nešťastný život a medzitým splodia a vychovávajú svojich potomkov, ďalších úbohých otrokov.

* * *

V prepychovo zariadenom paláci miestodržiteľa v Merve prebiehala veľká hostina. Stoly sa prehýbali pod záľahou najrozmanitejších lahôdok, ktoré pripravili vezírovi kuchári. Za stolom sedeli všetci dôležití ľudia provincie Chorasán. Šľachticom, generálom a najbohatším kupcom po bradách stekali pramienky masti z pečenej hovädziny, lahodnej jahňaciny so smotanou a najrozličnejších vtákov a hydiny. Nakoniec sa podávali sladkosti, zákusky, koláče a dokonca sneh poliaty sladkými ovocnými sirupmi. Zosimos sedel za vrchstolom hneď vedľa vezíra Já kuba ibn Laisa, ktorý si ho strážil ako oko v hlave. Rád sa s ním rozprával a ešte radšej počúval jeho rozprávky, v ktorých sa zvieratá správali ako ľudia. Mal pocit, že mať za otroka veľkého filozofa z ďalekého Grécka mu dodáva lesk veľkého vládcu, ktorý si váži múdrosť. Vezír stále Zosima ponúkal tými najlepšími kusmi mäsa, ktoré sám starostlivo vyberal. Zosimos takmer všetko zdvorilo odmietal. Ako jediný nemoslim z hostí mohol popíjať víno, ktoré dal pre neho doviezť Já kub ibn Lais. Dokonca sa sám podujal dolievať Grékovi pohár. Zosimos pil kyslasté víno neznámeho pôvodu bez pôžitku. Táto nechutná gebuzina sa nemohla rovnať akémukoľvek vínu Hellady, ale aj tak ho pil dlhými dúškami, ktoré mu pomáhali otupiť myseľ a prežiť toto utrpenie. Keď dojedli, vezír dal hudobníkom príkaz, aby zmĺkli. Obrátil sa na Zosima s prosbou: „Porozprávaj nám nejakú rozprávku o hrdinstve a víťazstve, ktoré tu práve slávime.“ Zosimos vyprázdnil pohár až do dna a s buchotom ho položil na stôl. Vezír mu ho hneď dolial doplna. „Dobre, vezír, jednu rozprávku vám porozprávam. Pozorne počúvajte. Orol raz prenasledoval zajaca a nijaké zviera neposkytlo prenasledovanému ochranu, nijaké zviera sa zaň nepostavilo. Len najopovrhovanejší spomedzi tvorov, hnojival, dodával zajacovi odvalu a postavil sa pred neho proti orlovi. Poprosil mocného, aby ním pre jeho nepatrnosť neopovrhoval, ale aby ho vypočul. Orol sa napajedil a jediným mocným mávnutím krídla hnojivala odhodil, schytil zajaca a zožral ho. Hnojival však zaliezol orlovi do peria a dal sa odniesť k jeho hniezdu. Len čo orol odletel, hnojival odgúľal jeho vajcia na okraj hniezda, takže všetky popadali na zem a rozbili sa. Orol si stratu vajec vzal k srdcu a nové hniezda staval na tých najneprístupnejších miestach v nebotyčných výšavách, ale hnojival bol ustavične s ním a ničil mu vajcia. Hrdý orol zaletel k najvyššiemu Bohu Diovi a ponosoval sa: „Zakaždým prídem o mláďatá – zverím ich teraz tebe, lebo len ty ich ustrážiš,“ položil vajcia Diovi na kolená. Medzitým sa hnojival vyšterval ešte vyššie. Ušúľal si z hnoja guľku a spustil ju Diovi na tvár. Zeus vyskočil, aby si striasol špinu – a orol zase prišiel o mladé. Tak sa môže aj to najmenšie pomstiť tomu najväčšiemu, lebo na svete je spravodlivý božský zákon: Neponižuj porazeného a vypočuj prosiaceho. Páčilo sa ti to, vezír?“ Zosimos sa nahlas smial a vyprázdnil ďalší pohár. Vezír sa len zhovievavo usmieval. „Máš pocit, že ty alebo nieкто iný bude tým hnojivalom,

ktorý sa mne, orlovi, pomstí? Nedaj sa vysmiať! Taký starý, múdry muž a oddáva sa snivaniu, ako malý chlapec,“ vezír a celá hodovná sieň sa otriasali smiechom. Zosimos sluhovi prikázal, aby mu nalial ďalší pohár. „Len sa smejte, ale ešte nie je všetkým dňom koniec. Viete, že kto sa smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie. Aj vám sa, ak boh dá, do cesty postaví nejaký odvážny hnojival,“ kričal Zosimos. „Veď on sa nám vyhráza!“ vykrikol jeden z hostí a postavil sa, držiac v ruke kindžal. Zosimos sa len usmieval a bez strachu sa díval do očí mladíka, ktorý sa ho chystal zabiť. Stačilo jedno vezírovo gesto a mladík sa hneď upokojil. „Zosimos, ako si predstavuješ, že sa nám nejakو pomstíte? Urobili sme z vás otrokov, máme obrovskú armádu a tučnú vojnovú korisť, za ktorú môžeme financovať aj tú najdlhšiu vojnu. Prečo ste sa nevzbúрили ešte na svojom území, keď sme utrpeli straty a boli najzraniteľnejší? Státisíce budúcich otrokov mohlo pozdvihnúť zbraň a vyhnáť nás z krajiny, no vy ste neurobili nič. Prečo ste sa vzdali bez boja?“ vezír si spokojne hladil bradu a cítil sa v tejto slovnej bitke ako víťaz. „Porozprávam ti ďalšiu rozprávku a pochopíš to. Jeden človek vyhnal raz svojho somára na pašu pred mesto. Znenazdajky sa zjavili nepriatelia, aby prepadli jeho mesto. Poď, rýchlo, poď, povedal človek somárovi. Musíme ujsť, lebo nás chytia. Somár si však ďalej pokojne trhal trávu a pri prežúvaní utrúsil: prepáč, človeče, ale myslíš, že by som musel vláčiť dve sedlá, keby tvoji nepriatelia zvíťazili? To určite nie, odpovedal človek. Nuž, povedal somár, vari mi záleží na tom, či otrok budem? Teraz to už chápeš?“ povedal Zosimos. „Máš pocit, že si už vyhral, ale ešte raz ti hovorím, nie je všetkým dňom koniec,“ poriadne povzbudený vínom Zosimos pokračoval: „Teba, vezír, veľmi zaujímajú hviezdy. Tak vedz, že naposledy som vo hviezdach vyčítal tvoj osud. Z národa, ktorý si uvrhol do otroctva povstane muž. Ten prebudí podrobený a ponížený národ, vybojuje si slobodu a tvoja pyšná hlava sa bude váľať v prachu.“ Zosimos sa začal šialene rehoť, až sa chytal za bruchu. Vezírova okružla tvár pri týchto prorockých slovách zbledla. „Si opitý a nevieš, čo vravíš, ty špinavý, neveriaci pes! Nevážiš si moju dobrotu a česť, ktorú ti preukazujem. Teraz pocítiš môj hnev. Uvrhnite ho do temnice a mesiac tam bude len o vode a chlebe, raz za týždeň mu vyplatíte dvadsať palíc!“ Zosimos sa však neprestával smiať ani potom, ako ho odvádzali stráže. Obracal sa na vezíra a kričal mu, že už len krátky čas bude nosiť svoju odpornú hlavu na pleciah. „Obyčajný otrok ti ju s božou pomocou zrazí, a tak potrestá tvoje zločiny!“ Napriek tomu, že vezír pred hosťami nedal na sebe zvať, ako veľmi sa ho dotkla Zosimova veštbá, jeho vnútro naplnili obavy a strach. „Čo ak mi ten Grék hovoril pravdu?“ pýtal sa sám seba, nevnímajúc okolitý ruch pokračujúcej zábavy. Hudba opäť veselo vyhrávala. Na jeho znamenie vbehli do sály tie najkrajšie brušné tanečnice, ktoré mali potešiť zrak vzácných hostí. Vezírovi pri spomienke na tú hroznú veštbu behal mráz po chrbte. Premýšľajúc nad Zosimovými slovami si prstami preberal svoju zlatú vezírsku reťaz, pričom si spomenul na Abdaláhovu odseknutú hlavu. Pri tejto spomienke ho premkol smrteľný strach. Preklínal deň, keď si k sebe zobral nevďačného Gréka. Zajtra zájde do mešity a premodlí tam celé popoludnie. Boh ho určite ochráni. Potom všade zdvojnásobí strážu a majiteľom otrokov prikáže, aby ich držali nakrátko. Každý náznak odporu musia hneď a čo najtvrdšie potrestať. Za popravených otrokov im trebárs vyplatí aj odškodné. Týmto sa upokojil. Predsa nedá na slová nejakého opitého neveriaceho psa. Napriek tomu už nedokázal vychutnať pôvab tanečnic ani chuť lahôdok, ktoré mu akosi zhorkli v ústach. Preklínal toho špinavého Gréka, aj deň, kedy ho stretol.

sas pherdí manuša, u pro agor savore zora-les tlapkinenas. Phen akana, kas kheldal u sar pes e romaňi čhib dochudľas andre klasicko drama.

Maškar o herci me som jekh romaňi, u pal e konzultacija le režiseroha phendom andre jekh replika the o romane lava, o vakeribena, save šaj ande buter energija pro agor andre drama. Khelavas odoj e sekretarka, savi andro trito kotor avel te phenel jekhe manušeske, le Babíkoske, hoj čačes nane o ministros vaš o financiji, hoj oda sas o na achalu viben. E sekretarka pes varesar ňikana našti te dochudel ki o lav. Sakovar la e Babíkoskri romňi, savi hiňi lošali, hoj lakro rom ela ministros u savorgav u o lokalna raňija oleha dživen, na mukhel te phenel o lav. E sekretarka peske avri mardas o than kana vičhindas „Na ker manca!“ u palis phendas pal o na achalu viben u so phenel o ministerstvos vaš o financiji.

Sar pes dochudľas andro khelibnaskro timos?

Ferko Balog the me prindžarahas sajekh manušen, no ňikana pen amen na arak-

hľam. Kana rodelas le hercen andro teatros, pisindom leske prekal o socijalna mediji. Arakhľam amen, vakerďam u achiľas mandar e džeňi andro teatros.

Vakerďal pal e buťi vaš o dokumentačno the informačno centrum vaš e romaňi kultura pro dramatizaciji. Savi sas tiri buťi andro kada projektos? Save dromeha pes dochudľas ki oda projektos?

Kada projektos hiňo pal oda, hoj pen kere nas o radio dramatizaciji. Andro ola khelibena somas duj var e vakerďi džeňi, jekh rola sas e Julija andre drama Shakespearostar. O špecifikum andro ola dramatizaciji sas, hoj sas andre romaňi čhib. E paramisi sas romanes the slovatiķa. O drom ki o roli sas ajsi, hoj avlom pro konkurz, kaj gendom oda, so sas lekhado andre slovatiķo the romaňi čhib. Ile man avri u avka chudľom te sikhľol vareso nevo the olestar.

Paľav, hoj oda sas dosta phares, te khelel ča le hangoha savoro oda, so našti prekal e mimika, vaj geso andro

teatros. Te khelel andre slovatiķo the romaňi čhib.

Prekal oda man sas o šajipen te khelel u te khelel andre romaňi čhib praktikanes. Romanes vakerav aktivno, no na savore lavenge achalľom, vaš oda, hoj romanes vakerav nekh buter ča khere. Buchlarďom miro džaňiben pal o lava. Te khelel, oda mange na nas avka phares, keravas oda, so amen sikhade andre škola. Oda hin, te na marel o hangoskre organa, hoj te šaj te genav, mište te cirdel o luftos, te na nakhavel o lava. Paš o audijo khelibena kampil te vakerel žužes, hoj o lava, o vakeribena te aven pherde. Zorales paľav, hoj oda the reslom.

Hin tut čačipen, hoj e romaňi čhib hiňi nekh buter khere u sako, ko la prindžarel kherestar, avel aver lavenca, aver prindžaripnenca. Buterval e čhib lel the o lava andal o regijonos, kaj bešas. Sar dikhes pre oda, hoj pes kampil te sikhľol romanes u savi ela e aplikacija andro tiro profesijno dživipen?

He. Eksterno kerav buťi andro RTVS u kerav o nevipena vaš o Romano lav. E ro-

maňi čhib hiňi ekvivalentno čhib sako čhibake u vaš oda la kampil te sikhľol the andre inštitucionalizovano forma.

So kamehas te phenel le terne manušenge, saven hin ča minimalna dživipnaskre prindžaripena?

Andro dživipen kampil e inšpiracija. Šaj la arakhen andre lači knižka vaj ando oda, prekal soste akana džan. Hoj te na daran te prindžarel le neve manušen, te resel peskre sune u te džanen, hoj ča peskra buťatar u kamibnaha šaj keren bare u čačebutá. Sajekh lenge mangav, hoj len te avel o šajipen te chudel o džaňibena lače sikhavnendar, sar sas man. Bares palikerav le profesoreske Bajusoske, savo sikhavelas te khelel, savo mange sakovar džanelas te del e inšpiracija the motivacija.

La Dominikake palikeras vaš o vakeriben u mangas lake savoro lačo andro personalno the buťakro dživipen.

Text: Jana Gáborová Kroková,
foto: Roman Čonka

ŠANCA PRE TEBA!

1. KOLO TALENTOVÝCH SKÚŠOK

5.4.2018

Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium Požiarnická 1, Košice

V školskom roku 2018 / 2019 otvárame tieto odbory :

- 8 2 2 6 Q - Hudobno - dramatické umenie
- 8 2 2 7 Q - Spev
- 8 2 2 8 Q - Tanec
- 8 2 2 9 Q - Hudba
- 8 2 2 9 Q 0 1 - Hudba - skladba
- 8 2 2 9 Q 0 3 - Hudba - hra na klavíri
- 8 2 2 9 Q 0 4 - Hudba - hra na organe
- 8 2 2 9 Q 0 5 - Hudba - hra na zobcovej flaute, flaute, hoboji, klarinete, fagote, saxofóne, trúbke, pozaune, lesnom rohu, tube a bicích nástrojoch
- 8 2 2 9 Q 0 6 - Hudba - hra na husliach, viole, violončele, kontrabase, harfe, gitare, cimbale
- 8 2 2 9 Q 0 7 - Hudba - hra na akordeóne

PODMIENKY PRIJATIA :

1. Ukončené základné vzdelanie
2. Úspešné vykonanie talentovej skúšky
3. Ukončenie 9. ročníka ZŠ

UKONČENIE ŠTÚDIA:

1. Po štyroch rokoch maturitnou skúškou
 2. Po šiestich rokoch absolventskej práce
- DOKLADOM O DOSIAHNUTOM VZDELANÍ JE VYSVEDČENIE A ABSOLVENTSKÝ TITUL **DIS art.**

PRIHLÁŠKY POSIELAJTE NA ADRESU :

Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium
Požiarnická 1, 040 01, Košice

blížšie informácie :

www.konzervatoriumpoziarnicka.sk, 0917 506 670, shdkke@gmail.com

Chceš pracovať s ľuďmi a rozmyšľaš, kde študovať?

Pod' do Nitry na Ústav romologických štúdií!

Baví ťa práca s ľuďmi, chceš sa dozvedieť viac o dejinách, kultúre ale aj problémoch Rómov?

Vidíš sa ako manažér, manažérka služieb alebo poradca, poradkyňa a uvažuješ kam sa prihlásiť na bakalárske štúdium?

Alebo už máš ukončené bakalárske štúdium v odboroch sociálna práca, psychológia, sociológia, teológia, verejná politika a verejná správa a chceš na magisterskom stupni zmeniť?

Ponúkame Ti štúdium v modernom odbore Sociálne služby a poradenstvo!

Tento študijný odbor je mladý a má zatiaľ veľmi málo absolventov, takže sa nebudeš na pracovnom trhu tlačiť a bude o Teba záujem. Študovať ho môžeš len na troch vysokých školách na Slovensku - my sme originálni v tom, že študentom ponúkame predmety o Rómoch.

Štúdium u nás Ti otvorí cestu do sociálnych zariadení, ktoré nájdeš v každom meste a v každej väčšej obci na Slovensku. Pracovať môžeš aj v rôznych organizáciách, inštitúciách, úradoch a všade tam, kde sú potrebné poradenské služby.

Dáme ti možnosť stráviť semester na univerzite v zahraničí ak budeš chcieť. Budeš mať k dispozícii študijného poradcu, ktorý ti v prípade potreby poradí a pomôže.

Štúdium na Ústave romologických štúdií má doložiť, nie len odbornosť, ale aj možnosti pre ďalšie uplatnenie a dôležité kontakty. (Edo, absolvent)

Najviac z celého štúdia ma obohatili informácie z oblasti rómskej kultúry, histórie, etnológie. (Rišo, absolvent)

Buď ako Edo a Rišo a poď k nám študovať odbor Sociálne služby a poradenstvo!

Naša adresa: Ústav romologických štúdií,
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre,
Kráľovská 1 949 74 Nitra

www.facebook.com/urs.ukf

Kontakt:
sekretariaturs@ukf.sk,
tel.: 037/6408784

Prijímacia skúška v prijímacom konaní je odpustená!

Prihlášky prijímame
na bakalárske štúdium: do 31. marca 2018
na magisterské štúdium: do 30. apríla 2018

Všetky potrebné informácie nájdete tu: <https://www.prijimacky.fsvaz.ukf.sk>

ISSN 1338-3027

Rómsky nový list - nezávislé kultúrne-spoločenské noviny Rómov na Slovensku od roku 1993 do augusta 2008 viedla Daniela Hivěšová-Šilánová, ktorá sa rozhodujúcou mierou prispela k ich udržaniu a rozvoju.
Vydavateľ: Združenie JEKHEANE-SPOLU, sídlo združenia a redakcie: Jarková 4, 080 01 Prešov, e-mail: zdruzeniejekhetane@gmail.com, www.jekhetane-spolu.net, šéfredaktor: R. Conka. Jazyková korektorka: I. Durinová.
Redakcia: R. Conka, E. Godlová, J. Gáborová Kroková, D. Obšasníková, B. Oláh, I. Durinová, P. Durinová.

Preklady do rómskeho jazyka: Erika Godlová, Stanislav Cina, M. Balog. Ilustrácie: J. Fečo, J. G. Mandel. Sadzba: Martin Hajduk. Tlač: Rotaprint Košice.

Náklad: 3000 ks. Evidenčné číslo 375/08. Objednávky novín prijíma redakcia. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. Redakcia si vyhradzuje právo krátenia, jazykovej a stylistickej úpravy príspevkov čitateľov.

♦ Uverejnené názory sa nemusia zhodovať so stanoviskom redakcie ♦ Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky – program Kultúra národnostných menšín 2017.

Obnovu technologického vybavenia na vydávanie novín podporilo Ministerstvo vnútra SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.

Za obsah projektu zodpovedá výlučne občianske združenie Jekhetane-Spolu ♦

ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY